

Hylli i Dritës

Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

(-II ad Cor. III, 17-).

1. Nji jetë e rë	Fq. 313
2. Reforma arsimore në Shqypni	328
3. Mémoire historique	334
4. Kangë Kreshnikësh — Gjergj Alez Alia	340
5. Shqipëria, Turkija dhe shtete të tjera	348
6. Trashigime Thrako-ilirjane	356
7. Kanûni i Lekë Dukagjinit	361
8. Lajme	367
9. Bibljografi	375

Kemi me 'kênë të ngushtuem me ja ndalë
Numrin e Tetorit, si në shëj proteste, gjithnjatyne
pajtimtarve per të cillët të na e marrë mëndja se
paten rasë me na e çue pajtimin e nuk na e çuene.
Kta zotni Numrat kan me i marrë masi të jën ndreqë
me në, tuj pague, si deshten me u zotnue vetë,
qysh se ndalen Numrin e parë e tjerët qi u botuene
mas tli. Ndoshta mandej do të botojmë edhe êmnat
e atyne qi nuk na kan pague, mostjeter sa me jau
qitë nder mënd detyren.

MARSHTRIMI.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nji jetë e rë.

Nuk padis, as mproj askend, pse s'kam davà me njerzit, por rregjistroj veprime të ndryshme e systeme qi, tue i u pështjellue e ngatërrue në fyt të popullit, ç' me 1920 shkaktuen dhe mbajnë m' kamë një gjendje të rrezikshme për jeten e Shtetit. E shka shkruiej sot nuk është tjetër veç se një zgjanim ose, në daçit, një përfundim i shkrimeve dhe i mendimeve të çfaquna në rasi të ndryshme, po thuej ç' prej kohës së Princ Wiedit deri në ditët e fundit, pranë atij të quejtuni Kûvend Kushtetues qi, si ambient anthipatik e mohuës (négatif), më detyronte me ndejë e me durue si observator, a me dalë prej heshtjes vetëm për ndonji protestë (1).

I lidhun me Shtetin e jo me njerzit, nuk padis as mproj kërkend, por çfaqi bindjen se nuk ka në botë një popull mât të bindun, mât t' urtë e të butë se i vni, sepse ç' me 1920 (tue lanë m' një anë komedin Turhan-Esadja-

(1) Të shifen: Anarkija Shqyptare - Cashia financiare në Shqypni per Milo Shitinin, Shkodër, 1914; Taraboshi, Shkodër, 1921; At dheu, Vlonë, nanduer 1921; Fjala e lirë, Vlonë, 1921; Besa Shqyptare, Shkodër, fruer 1921; Posta e Korçës, Korçë, marc, prillë, 1922; Hylli i Dritës, Shkodër, shtatuer 1922, kalliduer 1923; Shtypi, Tiranë 1923; Bisedime të Kuvendit Kushtetues n. 14 f. 299 e n. 24 f. 275.

T. T.

ne) deri me 31-12-1923 na, ktij m'ileti të mjerë, i kemi prishë mâ teper se 120 miljona fr. arit, me shkaqe dhe prralla të ndryshme, e kurrëgjâ s'i kemi dhanë a fituem, në perjashtojshim prej buxhetit msimet dhe qortimet e shtypit të huej, e sidomos të shtypit financjar qi na e prishi krejt besimin e kapitalisteve. E prap ky popull u mërzit vetëm deri diku!...

D. m. th. se qysh atherë e deri në 'fund të vjetit 1923 setcilit nenshtetas shqyptâr i kemi marrë fr. arit gadi 1200.... për me i a shperblye me çka? Zoti e di! E prap vrejme se ky popull bani dhe ban flî të mdhaja gati pa bâm zâ!

Tash të shofim si shkuen këto pare!

Me 1923 në buxhet âsht caktuem shuma e çuditshme fr. ari 21.464.078, tue u dhanë Ushtris e Gjindarmeris fr. ari 8.118.120, e Punve Botore dhe Bujqësis 2.480.620.

Vrëjtje e parë: në një Shtet pa rruga, pa ura, i fikun prej malarjes — qi i kanoset kënjes (eksistences) së fisit shqiptâr; — në një vend ku i vetmi pështim mund të jet toka (alma parens frugum), rrugave, urave e knetave e bagtis u jepet $\frac{1}{4}$ e shumës qi caktohet për një armatim qi as duhet.... n' atë sasi, as bâhet!

Prej shumës ushtarake me 31-12-1923 endë Financa s' kishte mujtë me pague fr. ari 945.000, d. m. th. jetëte Arka në deficit për $\frac{1}{2}$ gati, por si shpjegohet e merret vesht se gjindarmë, oficerë kontraktistë t' ushqimit ushtrijak në fund të vjetit të kaluem kishin për të marrë 4 a 5 muej rrogë ose shuma qi përshishin 4 a 5 muej ush-

qimit? Si është, them, qi gjindarmi i shkretë u ankote për një deficit 35-45% kurse deficiti i Arkës së Per-gjithëshme nuk kapërcen 11 % e shumës qi ajo u kishte Ushtrisë e Gjindarmerisë?

Nuk padis as mproj njerzit, por rregjistroj një ndodhje shumë të çuditëshme qi, ndoshta, qet në dritë një system, i cili pjesërisht mund të jetë i shkaktuar edhe nga të metat teknike qi nuk mbajshin të lidhuna e të bashkueme arkat e Prefekturave njënen me tjetren, tue mos urdhënuem njënjisin e pagesave. Dhe e lla këtu çashtjen se disa hetime nuk i tokojnë së përkohëshme.

Vrëjtje e dytë: sado qi, kudo në botë, gjindarmi kushton më tepër se ushtari, nder në ndodhi e përkunderta, pse tue mbajtë para sysh se gjindarmeria në vjetin 1923 nuk i pati kurr në shërbim më se 3200 njerz e se ushtria nuk e kapërcen kurr me kvadrat e efektivet numrin e 4000 ushtarve, po rregjistroi se një gjindarm na ka kushtue s'pakut 886 e një ushtar 1320 fr. arit në motin 1923.

Por?... me këtë shumë na mjerisht s' kemi kenë të zot me e veshë, me e mbathë, me e armatosë e me e ushqye si duhet ushtarin, aq sa njerzvet me nderë e me dignitet në Tiranë, në sy të të huejve dhe në shumë rase u ka ardhë marre e turp me pa se ushtarët kalojshin neper rruga të ndrequn si një karikaturë lypshash! E po të mendojmë se Alemanja — qi ka pasë ushtarin më të rregulluemen e më mirë të stolisunen në botë — nuk prishte më tepër se 18 napoljona në mot; po të mendojmë se sot, në Shqipëri, me 1320 fr. arit në vjet jeton po thuej mirë një familje e vogël e jo se s' mbahet njerzisht një ushtar; po

BIBLIOTEKË E PUBLIKË
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2016)

të mendojm se ka përgjegjësa të cilët endë qeshin mbi kurris të katundarit të shkretë qi s' blën një këmishë qi të paguej taksat; po të mendojm se janë qindra e qindra vllaznit t' onë qi ndërruen jetë pse s' patën tesha, këpucë, barna, e se lulet e djelmnis s' onë të dashtun janë shtë në dhë pa ndeshkue as moralisht njerzit pa kujdes — na vjen me i gërthitë qiellit:

— Po ç' faj kemi, o Zot, për një dënim të tillë?

Kaq për me paraqitë hagrepin e sahatit financiar, por nuk mjafton.

Nëpër të gjitha degat e organizmes shtetnore (ecim si në breg të një knete të mnerëshme, sepse — me disa perjashtime qi e nderojnë kombin — po thuej se kudo kemi ndjekë gjurmat e kohnave të kalueme, d. m. th. diktuem zyret për nierz e jo nierzit për zyret, dhe këto nuk i kemi pa qi të jenë ngrehun si vegla të domosdoshme për Shtetin. Me fjalë të tjera, ashtu si kam vrejtë shumë herë qysh fillova me veshtrue organët e trupit politik shqiptar, makina shtetnore është ngrehun me prishje të kota, pa thellue kurr systemat qeveritare, pa studiue kurr gjendjen e vertetë të vendit dhe psihen e popullit, pa mendue kurr se jeta e Shtetevet, mbrenda e jashtë kufivet, ndjekë gjithnji të gjitha ligjëet e organizmeve të gjalla, qi linden me një qellim dhe me të drejta e detyrë qi bashkohen, tue nderrue e plotësue njena tjetren; pa mendue se kurr një Shtet nuk i gjegjet qellimit (misjonit) të jetës kombtare e nderkombtare, me do e mos bota e dënon pa mëshirë me vdekje dhe e mbytë në detin e math

të turpit (1).

Prandej të metat e organizmes shtetnore u ngarkohen njerzvet veçanërisht e vedvedisht deri diku, sepse ato janë më tepër të brumit të njeshun në robni e mund të shduken prej mëndjes s' onë vetëm me një literaturë kombtare e një jetë të naltë; prandej, them, të metat janë një faj i shumicës së gjindiës (racës) s' onë, qi ende më duket qi s' e mori vesht:

1. se rritja e shvillimi i një populli lypin një vije si makina e hekurudhave; se vija e hekurudhës për ecjen përparimtare të njëj populli është qytetnimi, e se duhet bënë e caktuem qytetnimi qi ka me drejtue e mbështjellë fisin nën një frymë të vetem;

2. se në Shqipni janë një mjerim i rrezikshëm inatet vehtjake e duhet themelue një parti kombtare, tue kenë se inatet ose influencat vehtjake, hatri, akra ballleku dhe lidhjet politike, qi i pështojnë sundimit t' opinjonit publik, shkaktojnë interesa të pa-rrfyeshme e fusin mikrobin e shkatërrimit në gjakun e popullit, pse mbajnë të ndamë një komb qi për shumë shkaqe të mbrendshme e të jashtme mundet me jetuem vetëm në shtrengotë vllaznisht mbrenda rrethit të njëj bashkim të frymëzuem nga interesat jetike t' Atdheut.

(1) Këto vërejtje unë i parashtoj tue ndej me mendjen e me zëmren larg nga ç' do pikpamje partizane, pse më sundon vetëm interesa e Shtetit e nuk dua t'i largohem qetësis së studimeve të mija, ku u ktheva mbas disa vjetve veprimesh qi më munduen tepër kot dhe shkaktuen, pranë atyne qi s' më dinë, kuptime e gjykime qi kanë një gjasi të madhe me shpifjen. T. T.

T' a rrëjmë vedin!

Si gjindemi? Të themi të vertetën a t'a rrëjmë vedin?
— Më duket se na do të marrim msim prej kapidanit të mirë të cilit nga gjendja e keqe i shtohetguximi, i trimohet zemra për lumni mâ të ndritëshme, e për masa të reja e mâ të rrepta, pa mendue kurr të largohet nga lami i nderit.

Prandej, po t'pyesim vedin pa dishprim: „Ku jemi, ku po gramisemi, qysh mundena me pështue?“ — kena me rregjistrue se në Shqypni ka tri farë nierzsh: në p u n s a (të privilexhuemit,) tregtarë e katundarë e se kta të fundit janë robt e Shtetit Shqiptar, të dnuem të punojnë sidomos për kategorin e privilexhueme; se kapitali i parë i Shtetit, d. m. th. popullsija, nuk shtohet dhe është rrezik (mbas numrave të Amzes) se ka me fillue m' u paksue, pse nëpër fusha e male shqiptarët (sado qi janë të kercënuem me sifilis, tuberkoloji, malarja) nuk kan mjekë, barna, as njerz qi s' pakut t' i drejtojnë m' rrugë t' higjenit. Po të këndojmë shka shkruajn të huejt, d. m. th. kryqet e ndryshe qi kan ardhë nder në, na mushet me një herë mendja se pernjimend jemi në rrezik e se kujdesi i parë i Shtetit do të jetë me do e mos shëndetsija botore.

Po t' i sillemi drejtësis — sado qi nuk na mungojnë njerz me vullndet të mirë — shofim se vijon gjithnji robnija, pse pik së parit sundohemi me ligjë qi nuk janë të shkrueme në gjuhen kombtare, tue themelue një privilegjë tjetër për ata qi belbetojnë turqishten; për së dyti shofim se ligjët nuk i pershtaten shpirtit të popullit t'onë, nuk janë për perparimin shoqënuer, aq sa vetë Turkija, që

me 1913-deri më sot, është gjithnjë tue i përtrë, qi të fitojë besimin e atij kapitali nderkombtar qi teper na duhet edhe neve e priton me ardhë, shkaku i pengimeve qi qet legjislatura turke e sidomos shaureti i kodit tregtar — *ma-lae fidei simulacrum*.

Po t' i sillemi arsimit, shifet se bajmë përparimin e karavidhës e nuk jemi të zott me e prë nenin gordjan me shpaten e logjikës, pse nga një anë e kemi për nderë të thomi me fjalë se jemi „oksidental“ e më një anë tjetër „oksidentalizma“ në veprim na idhnon si boja e kuqe egerson.... mëzatin! Harrojmë historinë e Shqipnis e nuk mendojmë se një shkollë, në daçim qi të qesë nenshtetas të mirë e me ndergjegje të shëndoshtë, me do e mos do t'a ket një frymë, një shpirt mbas njenit nga qytetnimet e botës; se disa nga na e kemi qytetnimin e të parve t' onë, e se të gjithë nuk jemi në shkallë të ngrehim systema të reja, për në qofshim plotësisht, sot për sot, në shkallë të thithim nga pikpamja teknike msimet e ndonjenit nga systemet në zbatim pranë popujvet të qytetnuem.

C' ka mâ? Kudo qi të sillemi, mund të kemi përshlytpjen se rryma e kohës së rilindjes s' onë na kujton orën e fundit e popujvet qi u rrëzuen prej madhënis e hangrën dajakun e barbarvet!...

Por them prap se — sado qi na dhimet gjendja — nuk duhet qi të dishprohemi, pse historija na mson se rilindja e popujvet kudo pati të meta të randa e të mdhaja, tue kënë se aio burimin e vet e ka pasë kurdoherë në kryengritje ose në lufta, të cilat bajnë gjithmon si moti i keq qi zbulon druna të leta e sende pak të shëndoshta...

Kursime e punë!

Në vend se me që mbi rrenimet, leni të marrim msim prej të kqijave që kemi psuem deri më sot, tue i u falë Zotit si brumulli që, tue u mbytë në ujë, thoshte: „Jo më keq, o Perendi!...“ Pse, me idhët madhështore t’ona shumë herë unë çuditem si është që s’është kemi ngrehë një ministri të kolonive bashkë me një tjetër detare, a se pse s’është kemi shpallë luftë ndonjij Mretnije të madhe, a nuk është kemi penguem në ndonji mnyrë të rrezikshme pasunin shtetnore.

Jemi ende në kohë që të pështojmë.

Duhet prandej që të ngrehet një parti idhësh, ku të sundojë shumica e që të mprohet nderi i të gjithë anëtarvet me **akte botore**, e me anën e kësaj partie me veprue mbas interesës kombtare, tue e shtypë për gjithmonë hatrin, akra ballekun e llapazanllekun.

Nuk baj Plutarkun e vehtes s’është tue kujtue se tash dy vjet, pikërisht në këtë muez, kam pasë nderin të parashtrojshe, prej kësaj tribune të ndershme, këto idhë. E sot, mbas njëzet e katër muejsh të kaluem në zyre, gjithnjë tue shpresue në realizimin e këtyne idhëve, sot mbas shumë ndodhjeve që kam pa, veshtrue e gjykue me liri të plotë të ndergjegjëse s’është, jam më tepër se atherë i bindur se, në këtë Shqipëri të mjerë, shumë i vështirë do të jetë një organizim i plotë mbas fuqisë s’onë e mbas nevojëve t’ona të verteta, në mos u përkrahtë ky mundim i levdueshëm nga një parti kombtare me **akte botore**, edhe në paqim në krye të Qeverisë Qendrore një tubë mjerzish si Talleyrandi e Bismarku. Shëjto e zezë e shkruajve të kalueme në rob-

në, n' errësi, nëpër shtypje, privilexhe, intriga të mbrendëshme e të jashtme dhe nëpër ndryshimet e mdhaja shpirtnore që sot për sot e ndajnë dysh familjen shqiptare; shëjet e zeza, them, që vulllosin në ball një popull që është fisnik, por është edhe analfabet, i varfen, i sëmutë e i rrethuem me anmiq, nuk shlyhen kështu, po nuk zbatuem parimet që kshilluen sundimtarët e botës, ç' me kohërat e vjetra, për me shtë në dorë jetën e njeriut e me bafatos edhe të dobtin me anën e disiplinës ushtrjake.

Për në qoftë se edhe na i bindemi nevojës që t'u bëjmë ball të metave të rritjes s'onë me anën e **disiplinës civile**, atëherë vetëm paret e Shtetit do të prishen me dobi të popullit shqiptar e Shteti mund të forcohet e shvillohet.

Ç'duhet bërë?

Nuk kujtoi as due të kujtoj se nder në ka njeri që, tue pasë kryet në vend, nuk i shef nevojat e kombit e nuk është i bindun:

1. se vendit t' onë i duhet jo Ministrija . . . e Luftës por një Ministri e Mprojtjes kombtare që të mbështetllë ushtarë e gjindarmë në një organizëm të vetem e që të ndjekë edhe systemin e Kombit t' armatosun. Pse me këto masa i bëhen kursime me randësi Arkës së Shtetit dhe i përgatiten t'ardhuna të mdhaja tue mos i hëkë puntorë tokës dhe mjeshttrivet d. m. th. tue e përkrahë ekonominë e vendit në vend që me e lësstue;

2. se Ministrija e Arsimit e aje e Drejtësis në një vend si i yni që, mbas popullsis, është më i vogël se një lagje e

Londrës a e New-Jorkut, mund të bëhen Drejtori e t'i mvarren kryeministris;

3. se shëndetsija lypë masa të posaçme, pikësëparit tue interesue kapitalin e huej për thamjen e knetave me kush-te të mira, qi t' a bindin të huejin se do të ket fitime të mdhaja (1); për së dyti tue ngrëhë spitale të ndryshme, si-domos për grà qi i falin fmî kombit, e tue e organizue mproj-tjen e shëndetit në ç' do vend me mjetet e qytetnimit të soçëm (2).

4 se Ministrija e Botoreve dhe e Bujqësis tash per tash është e tepertë nder në, në një vend si i yni ku s' kemi as gjysen e rrugave qi mundet me pasë një prefekturë e vo-gel vereverte „oksidentale“ dhe bujqësija nuk merret para sysh pse ndiqen ândërra dhe fantazit e përrereve (minjereve) qi kan me na bëgatë pa luejtë cingaren prej buzës e pa

(1) Në shum rasa na i kemi larguem të huejt me kerkesa të teperta a me systema shumë pak të levduëshme.

(2) U parashtroj a dhetarvet të vertetë një statistikë me lutje qi t' i bajnë vetë shenimet.

Në Shqipni ka 103 mjekë e nga këta 43 janë mysliman e 57 të krështenë.

Në muejin e majit 1923, Shëndetsija dhe Bashkit kishin me rrogë 52 mjekë; d. m. th. 42 mysliman e 10 të krështenë, (1 nga myslimanët nuk e kishte pranuem rrogen; 2 ishin të së murë; d. m. th. të.... gjith në punë!)

Baj edhe hesap se në Shqipni s' pakot vjet për vjet shkojn në vende të hueja — qi të mjekohen — nga 500 njerz e se s' pakut një gjysë milion fr. arit kalon kufi t'orë. Por... po t' u kishte bënë donji herë buxheti, të mbajë para sysh se Financa e Shtetit do lidhun me Ekonomik Kombtare, na do t' a kishim caktuem e prishë një shumë t'arsyëshme për një spital modern, me specialist të huej me të gjitha veglat e duhuna. Por sot.... i mjeri ai q' s' ka si të mjekohet në vende të hueja!

T. T.

derdhë as piken e djersës. Botoret, si Drejtori, me katër a.pësë inxhenjerë për gjith Shqipërin, mund t'i lidhen Ministris së Punve të Mbrendëshme, e Bujqësija do t'i shtrohet Financës si mbështetje e parë e ekonomis kombtare.

I a mritëm tash qellimit, zëmres së landës së ktij shkrimi, e të ndalemi këtu.

Sa pare u prishën deri më sot për Punët Botore e e për Bujqësin? Shuma e perkryeme nuk është në sundim të popullit (1) por me t a h m i n, tue mbajtë parasysh shifra të ndryshme të mbledhuna ktu ktje e tue mos harrue se Shteti i bânî rush e kumulla edhe paret e Bankës së Bujqësis, qi Financa i kishte marrë a m a n e t — mund të themi se s' pakut nja 8 miljona po janë prishun kott tue lanë qi të humbte edhe landa e luftës e sjellun prej të huejvet (2).

Shkaqet janë të ndryshme e mjaft është qi të rradhojmë disa nga to.

1. Sistemi i ndertimit a d e c o n o m i a m (i punës per hesap të Shtetit me zyrtarë e me puntorë të paguem prei Shtetit) është i perbuzun në të gjitha vendet e gjytenueme, pse është provue në shum rasa se Shteti, në punë të tilla si edhe në ç' do industri, është një administrator i keq, qi ban qef kur bota e vjedh ose e rrën! Kur ka me u çilë

(1) Drejtorija e Zyres së Shtypit, tash dy vjet, s' ka kenë në shkallë me u dhanë pergjegje disa të huejt qi kerkojshin një pasqyrë të vogel permby financat e Shtetit. Shquptar ç' prej 1920, pse askush i dha pergjegje!

(2) S' ka shumë kohë qi një inxhenjer inglez nepte një milion sterlina (25 miljona fr. ar) per hekurin e Shtetit qi jet kott nëper rrugat. Asht e ditun se s' u bë gjë pse është . . . shkruem nder . . . librat se kenë me e humbë keqjt!

T. T.

nji rrugë a ka me u ngrehë një urë, a me u ndreqë dishka, duhet që Shteti t' a qesë n' a n k a n d punën me të gjitha garancit e ankandeve e tue depozue paret (1). Inxhenjeri duhet atherë për një kontrollim systematik e të ndershem i zbatimit të kontratës;

2. mirëmbajtja e rrugave shigurohet tue pasë k a n t o n j e r e t, d. m. th. njerz që janë të detyruem dita me ditë të pastrojnë rrugat e të ndreqin prishjet e vogla me një përpjestim ndermjet tyre, në mnyrë që seicili nga ata të mbetet me një zonë kilometrike të caktueme dhe me një përgjegjësi dhe aio të caktueme.

Po të kishim zbatueme këto systeme — që seicili këndues di se zbatohen në të gjitha vendet kû bâhen punët e jo ândërta me syt të çiluna — na sot do të kishim s ë p a k u t uren e Matit (2), një urë mbi Erzenin e një tjetër në Tepelen mbi Vjosen, dhe rrugat që kanë kenë çilun ose të përmirsueme prej të huejvet, sot do t' ishin në një gjendje të duruëshme e jo të mallkuëshme.

Sa për bujqësin, po shifet kuartazi se neve endë nuk na u mbushë mendja se burimi i parë, i math, i pëherëshem e i shigurtë për lulëzimin e Shtetit me përmirësi.

(1) Sjelljet t' ona na a k r e d i t u e n aq fort sa as një shoqëni e huej s' ka me ngul kurr për ne një gozhdë në murë, në mos paçim depozue me kohë paret në një bankë!

(2) Historija e urës së Matit, po të hetohet mirë, paraqitet shumë interesante. Për një hekurudhe fantastike është hrue shoqënia „Inag“ nga detyra e ngrehjes s' asaj me me shkaqe shumë të varfëna e tue prishë një kusht të një kontrate që vetëm Parlamenti mund të prishte, pse e votueme prej përfaqësuesvet të popullit e Qeverija ishte e detyruem vetëm t' a vinte në zbatim e kurr t' a prishte!

T. T.

min e gjendjes shoqënore të popullit shqiptar, është toka, kjo tokë e pjelluëshme dhe e bekueme prej Perendisë, qi na jemi tue i dëftue botës së huejës se nuk i a dimë aspak vleftjen.

Thuhet, këtu e perjashta, se populli shqiptar priton e se katundari, mbassi ka fituem një kashatë bukë e një pal opinga, ulet e ri me cingarin në dorë. Deri diku kjo vrejtitje është e vertetë, por duhet thanë edhe se shqiptari në vendet e hueja difton se me një herë i përshtatet ambientit, u bindet zakonave të reja e përritërisa, ashtu si qillon nëpër kolonit e ndryshme në Europë, në Afrikë e në Amerikë. Duhet prandej që Shteti të bërhet udhëqës i popullit, tue vumun në veprim ligja që:

1. të detyrojnë punen, ashtu si është bërë në Bulgari me ligjen 22-10-1921, që me artikullin e parë thotë: „Të gjithë nenshtetsat bulgarë që kanë mushë, burrat të zetit vjet e vajzat gjashtëmbëdhjetin, do t'i shtrohen punës së detyrue me d. m. th. njëj pune sociale të detyrue“. E vertetë është se na kemi një ligjë për rrugat, por me atë ligjë na kemi zgjedhë systemin më të keq, që mori më qafë kot popullin, me shumë dam t'ekonomisë kombtare, kur se do të kishim pasë dobi të mdhaja po t'i kishim përshtatë Shqipërisë ligjen bulgarë, ose t'u kishim caktue katundave secilit një sasi kilometrash rruget, tue u dhënë vetëm ndihmen e drejtimit dhe landen në dorë të Shtetit.

2. Të detyrojnë mbjelljen e lisave pemash, të pambukut, të linit, të farnave bereqeti të zgjedhuna e të prue me prej Shtetit, tue ndjekë systemin të zbatuar prej Austrisë në kohë të luftës nder disa vise të Gegënis, e tue zbatue

edhe systemat e shkollave shetitsa, qi n' Itali qitën shum doli sidomos për vneshtat, e në Bavjerë me të vertetë janë tue bâ mrekullî!

3. Të detyrojn, tue e përkrahë, përmirsimin e racave bagtore, tue e improjtë por edhe tue e disiplinuem rreptësisht tregtin e bagtive per mishin e ushqimit, qi të mos damtohet industria bagtiore me mysje të pa rregullueme.

Po të mendojm se nëpër fushat e malet e Shqipnis ka vend dhe landë për me ritë pa mundime të mdhaja një shumicë të madhe bagtish e se nder në kà po thuej mâ teper se 100.000 shtëpi qi mund të detyrohen — tue i përkrahë — të risin e të shtojn bagtit, nuk ka të verbët qi nuk e shef se për pak vjet mundet me u përmirsue buxheti i kombit, tue përkrahë eksportacionin me importacionin në një shkallë të vetem. Por mjerisht nder në ka pak qi e shofin lidhjen e ekonomis kombtare me Financat e Shtetit!

Për në kjoft se na mushet mendja se i hueji nuk jep pare per rroga por është gati t' i jap kurdoherë për një popull të qetë e puntuer, në Shqipni nuk ka me kenë vështirë me ngrehë një Bankë Bujqësi, qi të marrë aio mbi vedin çfrytimin e tokës dhe industrin bagtjore me nepunsa teknikë të huej dhe tue mbajt larg katundarit të mjerë kontrollet e burokracis aziatike ose bankanike qi të jen.

3. E treta masë — por qi ka me kenë e zbatueme e para — do të jet lirimi i katundarit prej systemit gjakpirës i të dhetave, qi e shtypin puntorin, pengojnë shvillimin e e bujqësis dhe Financës nuk i japin t' ardhuna perjodike

të sigurta.

4 Si masa plotësues duhet që Shteti të lirohet prej qifliqeve në interesë të ekonomisë kombëtare e për përkrahjen e katundarëve dhe të atyne që duan të bëjnë katundarë në vend se me u kalbë neper kafehanet; duhet edhe që me ligjë agrare të urta të konfiskohen pasuritë që nuk punohen pa shkaqe të arësyeshme e që të veshetrohen e të mprohen kontraktet që lidhen ndërmjet puntorisë e kapitalit.

Sot, kudo në botë, është koha e veprimeve shtetnore të mëdha në bashkëpunim me popullin. Në Francë — që të përmendim një shembull — para Parlamentit është një projekt për me ngrehë miliona shtëpish, në mënyrë që të mos mbetet as një familje franceze pa banimin.

Këto janë mendimet e një observatori që ndoshta mund të rrëhet por nuk mëndon aspak me rrëjtë; këto janë mendimet e një nieri që s'pakut kujton se meriton që t'i mërrren parasysh e t'i veshetrohen për atë dashtunë që disa herë i ka pasë dëftue kombit të vet.

Vetëm tue ndjekë një politikë të mbështetur mbi këto mendime, më duket se mundet me u sundue Shqipëria me nderë, me logjikë, me praktikë, me dëbë e me mëshirë të natë për këtë popull që sot — në ditë të shekullit XX e në kërthizë të Europës — ka një shumicë të madhe që lindet si shqerrat, jeton e vdes si e mallkueme prej Perëndisë!

Dr. T. Toçi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Reforma arsimore në Shqipëri.

Ligjiratë e Atë Gjergj Fishtës, O. F. M.

(vijon prej Nr. 7-8).

7. Per Ministrin e Arsimit shkolla është një vegël politike edhe prozelitizmi fetar.

Kontrol, po edhe një kontrol i fortë lypet prej nesh mbi Ministri t' Arsimit. Prej cifrave që unë pata nderen me i a parashtrur kësaj të Naltit Këshill Komtar, zotëria e jave ka mësuar me vëllë n' orotë, se në dyë vjet Ministria e Arsimit, vetem për të mbajtur të Këshillit t' Eper Arsimuer, për formim librash shkollorë e shpërblime auctorësh, ka shpenzuar jo më pak se **nandë mij napoljona!** — Zotni Kryetar! Na e pvetë, të lutem, z. Ministrin e Arsimit se ç' përparim ka pasë kultura e jonë me atë katermij napoljona, që në këto dyë vjet Shteti ka paguar për të mbajtur m' kamë Këshillin e Eper Arsimuer? sa libra, sa perkohshme, sa fletore ka botuar ky Këshill i Eper Arsimuer? ... të na thotë edhe sa libra shkollorë janë formuar gjatë kësaj kohe me atë kredit të trië mij napoljonash, e ç' farë auctorësh janë shpërblyer me atë dyë mij napoljona tjerë, që ka pasë në dispozicion për këtë qëllim? ... Kuer të na kësaj përmendë dy tre kartela abetarësh e një a dy libra këndimi, e ka shpërrë krejt vistrën e botimeve, për të cillat Shteti ka paguar, në dyë vjet, **nandë mij napoljona.** Mundet me këndë, ndosh-ta, se Ministria e Arsimit nuk e ka shpenzuar dërr m' sod krejt këtë kredit të nandë mij napoljonash: por unë nuk kup-

toj, pse na, qi rrimë pa pague per tetë nandëmuej zhandarët e nëpunsat e Shtetit, t' a lamë të dekne ket sumë të madhe të hollash në dorë të Ministris s' Arsimit Jo qi un kam ndië tue thânë, se, posë gadi kater mij napoljonash, qi janë mbytë n' ujë per të mbajton të Kshillit të Eper Arsimuer e posë atyne shperblimeve auktorësh, të të permenduna në §. 1 të ktij relacjoni, âsht derdhë prap tjetër pare e madhe, per kso formime librash e shperblime auktorësh. Kshtû, b. f., kam ndië qi per një liber gjûhsije, kund nja njëqind faqesh e një vleret mjaft relative, Shteti kà pague **trië mij L.it.** per botim të tij e **njimdhetë mij L.it.** si shperblim auktorit: pra rrumull **katermdhetë mij L.it.** Mâ teper kam ndië, se dikush kà marrë **keterdhetë napoljona âr** per një dorshkrim, qi s' kà me u botue kurr, e një tjetër **tetdhetë napoljona âr** per një liber, qi jo veç se nuk âsht botue por as shkruë nuk kà kënë kurr. E po a kshtû, Zotni të Ndershem, losim na me financa — me gjak të komit t' onë, të cillin na vetë, po, e kemi qitë me lypë me shkopë e me shtrajcë neper dyrë të komeve të hueja.

Mbas mendimit t' êm, pra, lypet, qi ky i Nalti Kshill Komtar të shuej: a) Kshillin e Eper Arsimuer, i cili âsht si një mullâ m' qafë të Shtetit; b) **credit-i** per shperblime auktorësh: s' kà auktorë, mos të ketë as shperblime; c) **credit-i** per banden e Korçës; e d) prej **credit-it** 30.000 Franksh âr per formim librash shkollorë t' epen vetëm 15.000, e kta jo pse un besoj, se me ket **credit** kà me u formu ndonjë liber shkolluer, por pse Ministrija e Arsimit mundet me u gjetë në nevojë,

qi me rishtbotue ndonji asi librash, qi dër m' sod kjenë perdorue nder shkolla t' ona.

Jo, Zotni të ndershem, nuk e besoj se kjo Ministri e Arsimit e Shtetit t' onë ka per të formue ndonji herë tekstat shkollorë, per të cillt po lypet prej sajë credit-i 30.000 Frcs àr, e kta jo aq prej inkompetencet teknike sa prej manijet të politikës, qi sod ka pershië ktû në Shqypni të gjitha dikasteret, tuj fillue prej Ministrave e dër mâ të të mbramin kopist. Jo, po, ktû gjithkund e prej gjithkujë po bâhet politikë. Politikë në P. Botore, politikë në Drejtsi, politikë në Postë e Telegrafë, politikë në Shndetsi e politikë n' Arsim. Nuk lshohet nji orë per asye politike, nuk dergohet nji mjekë per arsye politike, sikurë per arsye politike lëhen, ndoshta, pa u ngulë shtyllat e telegrafës e pa u formue tekstat shkollorë. Po, shî per arsye politike lëhen pa u formue tekstat e shkollave t' ona. E dië pozitivisht se i Pari i Franciskâjve të Shqypnis i ka paraqitë Ministris s' Arsimit nji projekt, mbas të cillit detyrohej me pregatitë në trië vjet e pa kurrnji shperblim të gjith tekstat shkollorë per kater klasët e para të nji Gymnazit, me shart qi t' u botojshin prej anes s' Shtetit, por Ministrija e Arsimit nuk e ka pranue e pse? per arsye politike: ishte tue drashtë se tekstat po shkruheshin në shqype të Shkoders e se asajë po i vëhej njollja e nji Ministrije klerikale. Prandej, po, prandej nder në s' formohen tekstat shkollorë as nuk përdoren Arsimi, pse shkollat ktû, si dikurë në Turki, mbahet a per vegël politike a se per vegël prozelitizmi fetar. A janë per t' u çilë shkollat fillore? per qellime politike në Korçë e në Gjinokaster

hapen 300, e nder Prefektura të Shkoders e të Drinit vetem 25; a është për t' u caktue cilla gjëhë europjane do msue si gjëhë e dytë nder shkolla t' ona? për qëllime politike Ministria e Arsimit enë s' i a kà paraqitë ktij të Naltë Kshill Komtar një projekt ligje mbi ket çashtë; â është për t' u formue një program shkolluer? për qëllime prozelitizmi fetar perpilohet në një mndyrë, qi s' mundet me u zbatue si duhet. E mbas kso qëllimesh politike e fetare kjo Ministri ep bursat shkollore, êmnon msuest e drejtorët e shkollave, dën materjalin shkolluer, e ngushton nëpunsët e vet e atà të Ministrive t'jera, me shkruë në një shqypë qi kurrkush Shqyphtar nuk e flet në Shqypni — një shqypë ibride, mushkë e krejt barbare. Me sa Turkija, pra, aq kà me perparue Shqypnija në kulturë e në gjytetni, po kje se edhë tash e mbrapa shkollen na e bâjmë vegël politike a se prozelitizmi fetar.

8. - Kriteret mbi të cillat do të zënë fill reforma arsimore në Shqypni.

Qe, Zotni të ndershem, diagnoza e smundës arsimore nder në. E kuer Ju t' i vëni shej punës, qi m' ktû u kam çekë të metat e Ministris s' Arsimit në parim e jo nder intime të veta, e kuptoni vetë se sa nevoja është e sa detyrë të randë kemi na, për m' e njëkue ket smundë, e cilla moralisht e materjalisht është tuj e brë shpirtin e komit t' onë. Un i kam shestue në mende t' eme do pika kryesore a se do kriterë, mbas të cillave me u reformue Arsimi i jonë, e qi ktû, po i përmbledhi në ket rend dite.

I. — Të shuhet Ministria e Arsimit e m' kamë të

sajë të mkamet një Drejtori e pergjithtë, tuj i dhënë Drejtorit tager voti deciziv nder të gjitha çashtjet arsimore, qirrahen mbrenda Kshillit ministerjal, e tagre diskusjoni mbi kto çashtje në Parlament. Nji Deputat nuk mund të zgjidhet per Drejtuer i Pergjithtë i Arsimit.

II. — Budgeti i Arsimit të dahet mbas numrit të Prefekturave e në proporcjon të frymve të secilles Prefekturë.

III. — Në secillen Prefekturë të mkamet një komisjon arsimuer, me një numer të caktuem pjestarësh, të zgjedhun në proporcjon t' elementave besimtarë të popullsis. Ky komisjon do të merret me t' hapun të shkollave e me administratë të tyne, si edhë me formim të msuesve. Inspektori mvaret prej ktij komisjoni, tuj u mbajtë gjithmonë permmbrenda çarkut të ligjve shkollore, të pelqyeme prej Parlamentit. Pjestarët e komisjonit arsimuer, posë nëpun-sash, nuk marrin rrogë.

IV. — Të proklamohet liriya e msimit, e Drejtoriya e pergjithtë e Arsimit të perkrahë, dër kû t' a bajë budgeti, edhë financjarisht shkollat private, të cillat, per shka i perket zhvillimit të programit, tekstave shkollore, igjenes e sjelljes politike të msuesve, gjinden nen kontrol të sajë. Nji shkollë private nuk mund t' hapet pa auktorizim të Drejtoris s' pergjithtë t' Arsimit.

V. — Bursat shkollore t'u epen vetëm zansave, qi duen me ndjekë shkollen Normale.

VI. — Të caktohet me ligjë e mbas intereseve ekonomike e kulturele të komitit t' a dyë gjûhe europjane, per t' u msue nder shkolla t' ona, e mbas ksajë gjûhe të che-

njohet edhe Shteti, kû bursistat shpyptarë do të ndjekin shkollen Normale.

VII. — Nder ligjë organike të Shtetit të caktohet grada e kulturës e funksjonarve e e zyrtarve per secillen nëpunsi të Shtetit.

VIII. — Internâtet, per kahë administrata e drejtimi, të lêhen nder duer të privatve, por nen kontrol t'auktoritetit kompetent.

IX. — Të mkamet një „Akademí letrare“, autonome e krejt e pamvarshme prej Qeverijet, perlimi i s' cilles të jët zhdrivillimi i literatyrës e i kulturës s' eper komtare.

Qe kriteret, mbas cillave kishe me thânë un, se do t' ishte mirë me nisë reformen arsimore në Shqipni. Zhvillimin e imtuem e ktyne nandë pikave, kam per t' a bâ diten, qi ky i Nalti Kshill Komtar t' i vên në rend të ditës e të çilë biseden mbî të.

Zotni të Ndershem! Pak gjatë kam shkue me fjalë e dië; por do të m' falni, shpnesoj, pse kam folë n' interesë të dikujë qi ju keni mâ per zëmer se kurrigjâ tjeter e qi âsht mosha e rë e jona — e amla shpnesë e Atdheut.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Mémoire historique

sur

Les familles albanaises de Tchernagore

qui

furent exilées pour la foi à Mouhalitch près de Brousse

en

1846.

(Suite)

V.

Cependant un certain nombre de malades étaient presque rétablis, et on les avait mis dans un bâtiment à part. Mais soit que leur nouvelle habitation ne fut pas très convenable, soit que l'air de Mouhalitch leur fut contraire, ils retombaient malades de la fièvre intermittente. Le médecin et les soeurs crurent donc nécessaire de leur procurer un lieu plus favorable.

„Que deux ou trois des mieux portants, répondit le Gouverneur, parcourent les environs et qu'ils choisissent tel village que bon leur semblera. Nous y enverrons les plus convalescents, en attendant que les autres puissent y aller eux-mêmes.“

On envoya donc deux ou trois des plus forts à la recherche d'une meilleure localité. Trois jours plus tard ils reviennent disant que *Filodora* leur convenait parfaitement, que la position était belle, l'air vif, le climat sain et qu'immédiatement ils s'y rétabliraient bientôt. Située en face de Brousse du côté de la mer entre Guemlek et Moudania et dans une position très élevée *Filodora* était vraiment ce qu'on pouvait trouver de mieux. Pour y transporter les convalescents on avait besoin d'arabas. Le Gouverneur en accorda vingt-deux.

Soeur *Lesueur*, le Cavas donné par *M. Crépin* et *Charles*,

Drogman du médecin anglais, furent chargés de conduire les mieux portants à leur destination nouvelle. C'est le deuxième jour de la Pentecôte qu'ils se mirent en route. Pour éviter un long détour, on décida que les hommes passeraient le lac sur des barques, et les buflés, à la nage. Mais pour effectuer ce passage quelles peines et quels embarras n'éprouvat-t-on point? Car il faisait très chaud et les buflés une fois dans l'eau ne voulaient plus sortir.

Le pire fut que peu après un épouvantable orage vint les assaillir et qu'ils durent coucher au milieu de la plaine, sous les arbres, avec leurs habits tout mouillés. Or, ils avaient encore une bonne journée de marche; et cependant le lendemain personne ne voulait partir, tant la nuit avait été mauvaise. S'il en est ainsi, dit Soeur *Lesueur*, personne ne déjeunera; et tout aussitôt elle fait partir l'arabas chargé des provisions. Les autres arabas suivent et ainsi bon gré mal gré on se met en route.

Le soir on arriva à *Filodora* et on demande un logement. „Mais il nous est impossible de vous en trouver, disent les habitants. Toutes nos maisons sont pleines de vers à soie; et nous mêmes couchons à la belle étoile.“ Finalement un Mr. mieux habillé que les autres se présente. C'était le maître d'école. „Tenez pour certain, lui dit soeur *Lesueur*, que la France ne sera pas ingrate pour tout ce que vous aurez fait à des malheureux qu'elle protège avec tant de sollicitude.“

A ces mots, le Mr. se mit en quatre et veut décider les siens à recevoir les nouveaux hôtes. Y aurait-il réussi? c'est au moins douteux, car il avait affaire à des Grecs. Mais voilà que deux cavaliers arrivent ventre à terre. C'était deux cavas envoyés par le Gouverneur de Brousse. A l'heure même, sans hésiter, sans parlementer, il fallut non seulement accueillir nos chers albanais, mais encore leur trouver des bons logements.

La soeur eut le plus beau de tous. C'était une maison neuve sans portes et sans fenêtres; on n'y était qu'à l'abri de

la pluie. Cependant *Filodora* convenait on ne peut mieux aux pauvres albanais. L'air en était pur et le climat sain. Ensuite parce qu'on aurait pu ne leur pas fournir le nécessaire, Soeur *Lesueur* y demeura pour veiller à ce qu'il ne leur manquât rien.

Quant aux deux autres soeurs, au médecin anglais et au *Père Antonio*, ils étaient restés tous quatre à Mouhalitch, pour y soigner les plus malades. Parmi eux se trouvait un nommé *Andréa*. Pendant le trajet d'albanie à Mouhalitch on lui avait cassé les bras et les jambes à coups de bâton. Quand plus tard les derniers furent envoyés à *Filodora*, on le porta, lui, à Brousse, et soeur *Marie* y fut elle-même pour soigner les plaies de cet infortuné jeune homme.

Comme nos chers albanais étaient encore à Mouhalitch, ils eurent la visite de deux grands personnages: le *Comte Perpoucet* et un autre. C'est le *Roi de Pruses* qui les avait envoyés et ils assurèrent que *Frédéric Guillaume IV* s'intéressait vivement au sort des albanais catholiques.

„Un jour dit soeur *Marie*, que nous avons trois enterrements à faire; celui des trois enfants, trois petits anges, de trois ou quatre ans chacun, j'avais tressé pour eux trois couronnes avec des fleurs cueillies dans les champs. Comme nous nous mettions en marche vers le cimetière, Soeur *Marie*, me dit un de ces comtes, donnez-moi s'il vous plait, une des couronnes. Je veux avoir le plaisir de la porter en accompagnant ces trois petits à leur dernier domicile. Ensuite je la placerai sur la tête de celui à qui vous la réservez.“

„Il y a quelques années, ajoute soeur *Marie*, me trouvant à Salonique, j'allais du côté du Vardar quand tout à coup je me trouve auprès de trois cavas. Tien dit alors un d'eux parlant aux autres, quand j'étais à Brousse je fis un voyage avec trois dames habillées comme celle-là.

„A ces mots je regarde et reconnais le cava que nous avait donné *M. Crépin*. Comment, Moustapha, lui dis-je, tu ne co-

nnais plus sours *Marie*? le pauvre cavas éprouve alors une telle surprise que de plaisir il faillit m'embrasser. Depuis je n'ai plus vu ce brave homme. Mais que de services ne nous avait-il pas rendus à nous et à nos chers albanais."

Les sours restèrent une trentaine de jours auprès des albanais tant à Mouhalitch qu'à *Filodora* où soeur *Bernardine* avait rejoint la Supérieure, pendant que soeur *Marie* soignait à Brousse les plaies d'Andrèa. C'est le jour de la Fête-Dieu, pendant la procession qu'elles arrivèrent à *Saint Benoit*. Des trois enfants qu'elles avaient amenés; une fille et deux garçons, la fille fut quelques semaines après réclamée par des parents qui l'emmenèrent avec eux.

Un des garçons mourut vers 1847 à l'époque où j'arrivai à Constantinople. Nous gardâmes le troisième plusieurs années. Il avait appris à lire, à écrire et parlait bien français. *Don Paolo*, depuis évêque de Pulati, mais alors simple prêtre, étant venu à Constantinople pour l'affaire des malheureux exilés, demanda à *M. Doumerq*, notre Supérieur l'autorisation d'emmener cet enfant pour l'envoyer faire des études à Rome. De Rome le petit *Marco* écrivait d'époque en époque à notre Supérieur *M. Gomba*, et à Soeur *Lesueur*. Maintenant il est prêtre et dessert je ne sais quelle paroisse dans le diocèse de Prisren.

Le médecin Anglais quitta les pauvres familles exilées en même temps que les Soeurs. J'ignore ce qu'il est devenu, et même s'il est mort ou s'il est encore vivant. Mais Soeur *Bernardine* assure qu'ils vinrent ensemble jusqu'à Gremlek, et qu'arrivés dans une plaine entourée de bois il raconta une aventure qui lui était arrivée à cet endroit même, quand il se rendait à Mouhalitch.

Ayant vu quelque chose de semblable à des êtres vivants remuer au bois parmi les herbes, il demanda ce que c'était. Ce sont lui fut-il répondu, des gens venus d'Ismid (Nicomédie). La famine les a forcés de quitter leur pays et maintenant ils

cherchent des ~~her~~ herbes à manger. Saisi de compassion, *Neglar Bey* fait venir ces malheureux, ordonne qu'on leur serve un bon café, leur achète du pain, leur laisse une bonne somme d'argent et continue sa route.

La Providence qui venait d'exciter la compassion de trois grands états; l'Angleterre, la France et la Prusse envers les pauvres albanais vint d'une autre manière au secours des affamés d'Ismid et des environs. Il plut quelque temps de la manne en ce pays, comme autrefois dans le désert. „J'en ai vu, dit Soeur Bernardine et même j'en ai mangé. C'était de petits grains. Ils se collaient facilement ensemble de manière à former une espèce de pâte. Le goût en était doux et farineux.“

Au moment où les Soeurs quittèrent Filodosa, ceux des Albanais qui n'étaient pas morts se trouvaient déjà ou parfaitement guéris ou en bonne convalescence. Les consuls de France et d'Angleterre, M. M. Crépin et Sandissor, s'étaient chargés d'en prendre soin d'accord avec Père Antonio, le dévoué pasteur des malheureux exilés, ils veillèrent en effet à ce qu'il ne leur manquât rien jusqu'au moment où Sa Majesté le Sultan Abdul-Medjid, Prince d'un noble cœur, mais que les pachas avaient cruellement trompé, donna l'ordre qu'on les rapatriât et qu'on restituât leurs biens.

Cette restitution paraît avoir singulièrement déplu aux Autorités Impériales d'Albanie qui s'étaient appropriées les biens de nos malheureux exilés. Elles durent néanmoins s'exécuter. Mais on voit qu'elles ont largement pris leur revanche par l'obstruction qu'elles ont mises à ne pas voir en eux des chrétiens. C'est-à-dire des hommes exempts du service militaire.

Selon toute apparence les n'avaient pas été prévus dans le firman impérial qui les rapatria, et de là proviennent les tracasseries qui obligèrent l'Evêque de Pristina d'envoyer *Don Paolo* deux fois à Constantinople; en 1849 et 1862 je ne sais quel résultat eut le premier voyage. Mais voici brièvement ce qui se passa

lors du second.

Ali Pacha, aujourd' hui grand vizir et alors ministre des Affaires Etrangères, ne voulut pas consentir à exempter du service militaire les exilés de Brousse et leurs descendants. Si nous les exemptions, disait-il un jour à *Don Paolo*, toute l' Albanie changerait de religion, se ferait catholique et alors ou prendrions-nous des soldats.

Don Paolo, resta donc alors quatre ou cinq mois chez nous luttant de son mieux contre la mauvaise volonté qu' il trouvait chez Ali Pacha et chez notre premier drogman M. Outray. Il y eut à cette occasion en présence de M. Thouvenel, Ambassadeur de France, une espèce d'altercation entre M. Borè, notre Supérieur et M. Outray.

„Comment demander à la Porte, disait M. Outray et comment obtenir une exemption du service militaire pour toute l' Albanie. N' outrons rien, M. répliqua notre confrère; il n' est question que de 32 familles turquisées de force elles ont de nouveau bien assez chèrement acquis le droit commun des chrétiens rayas.

Finalement *Don Paolo* obtint une lettre vizirienne dont il me laissa copie avant son départ. Qu' est devenu ma copie? je l' ignore; mais le sens en était q' on pouvait être catholique sans être pour cela exempté du service militaire.

J'ai oublié de noter en son lieu et place qu' à Morhalitch on avait mis au cimetière une serrure à double clefs. En partant les Soeurs prirent ces deux clefs car il n' y avait plus d' enterrement à faire, tous les Albanais étant partis. Une d' elles fut envoyée à Pie IX et l' autre à M. Etienne, notre Supérieur Général à Paris. Quelqu' un a depuis vu à Rome, dit M. Bonnieu, celle envoyée au Pape; l' autre se trouve à Paris suspendue à un clou de notre chambre à reliques.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)
7.406

KÂNGË KRESHNIKËSH.

Gjergj Alez Alia.*)

Argument:

„Dalë një baloz motit m' u prë në mejdan. Aso kohe të tana luftat, qi po bâshin krezhnikët, po i bâshin me bejleg, tuj u prë ballash me shpata. Nder t'gjith balozat e dalun deri n'at ditë prejë deti, kurnja s' ishte kanë aq i prapët si ky: po lypke tim per tim kâ një dash të pjekun e të gjitha vashat me ja çue tu shpia. I erdh' rendi edhe Gjergj Alez Alis e fort u ngushtue trimi, se s'kish veç një motër, e vehten qe ndand vjet n' t' shtrume, me 9 varrë shtatit. Motra u ngushtue edhe më tepër, sâ me i dishrue vedit e t' vllat deken; qagë fisnike i' te kanë. Kûr kajti motra, nu' mund u durue trimi tjetër. „Çou“ — i thotë motres — e shko te nallbane probatinë e thuej: „Mathma kalin per mejdan, kâ thënë Gjergji!“ S' gjete probatinin, shko dogri e te nallbane jerani!“

Çohet motra e shkon në derë të nallbanit. Ky jite kanë njeri i prapët tejte e si e pa vashen të ngushtueme, nisi me e merzite çikën me fjalë. Çika por ja njiti atit per frëni e kûr banë m' u nisë, ja la t' fjalë të fortë tu dera e shpis: „Lypa derën e probatinin e gjetkam derën e magjupiti!“ Shkoj e mbathi gjokun tu dashamiri i të vllat edhe u drodh te shpia. Shterngohet djali varrësh e ne e nesre i del balozit p' para në fushe të mejdanit. Nisë balozi me e tallë me fjalë, por trimi ja preu fjalët shkurt e e mbyti; i preu kryet tanë neje e u drodh te shpia, këputë me deke. Mledh miqt e dashamirët e u fallë tanë gjënë e mallin posë motret, qi jau len amanet. Kah bân me e marrë ngrykë fiken t' dy per një herë e ndrojnë jetë. U çilin shokët uji vorr të gjanë e i shtin të dy n' një vorr; i mkamin një muranë të bukur e tu kryet u mbjellin një blî. Prezo per gjith premdverë kishte per t' vajtue qyqja n' at blî, qi mos me kalue shlegtat asajt, pâ ba i gjamë n' at vorr, se shoqi i atij trimi e shoqja e asajt motre kurkund nuk kin mbetë në ttryë të ksajë toke.“

Vrim.

Kшту diktova fjalët e rapsodit të Nikaj. Sejcilli rapsod, pa a se të kallxon kangen, e kâ zakon me kallxue gjatë e gjatë argumentin në mëndyrë legende, qi është shumë herë më poetik, se rapsodia. Shëa vûna n' oroe në rapsodin plak prejë fisit të Nikaj, është tash, se sa herë qi i lypa rishtas diktimin e ndoj rapsodie, s' u shmanz as me thënë një frazë, prejë narracionit të perparshem. Kangatar vish i ri, e tui e rapsodive e dite faret mirë per meç. Per t' u thesue, është edhe ky fakt se kur marrin lahuten në dorë, e kan një pucuk t' inçerantshëm, prejë

*) Pershkrimi e perkthimi i rapsodive të botueme deri tash, si edhe i atyne qi do të botohen mbas sodit, në faze të ligjeve nderkombëtare, është faret i ndaluem.

eçitacionit, fantazia e gjallë e tyne i endë rapsodiet fort ma bukur, se kur diktojnë. Un s' i pësh tjetër vegë per me pshtue legenden me gjith poezi, veç me shkruë 'i herë kangen e mandej me i dhënë lahuten e un me bā qortimet.

Kjo kangë është një argument i ri, qī provon edhe një herë konceptin e naltë, qī kā populli i jonë per nderë të familjes. Nji dritë e rë, kū njeri mund të shofë mē per s' afermit burruin e Shqyptarit, qī s' është tjetër, veç arma mē e forta e mē delikateja, per me ruejt erzīn, nderēn e kanun e të parëve.

Dikush ndoshta mrenda kēsaj legende shef varjanten e Shen Gjergjit kristjan, qī paraqitet si mprojtēsi i virgjinis. Mund të jēt. Mbas mendimit t' onë por, e mas intuicjonit psihologjik të rapsodis popullore shqyptare, posē petkut të vitytit etnik të burruis, Gjergji i jonë s' kā kurrgjā të përbashkēt me Gjergjin e legendave kristjane. Æsht nji kreshnik, qī përfytyron trimin burrë e me erz, e vllan e motrēn verte shqyp-tare. Barasimet janë fort t' interesantshme, por mūd të bahen vetēm at-herē, kūr tātē brumi i folklores shqyp-tare të paraqitet në trevezē të dietarve: vetēm at-herē mund t' dajmē egjrēn prejē grūnit.

Per shka i perket gjuhēsīs, është per t' u theksue, se në Nikaj e në Mertuer, deri diku edhe në Shalë, përēmni personal tingllon ay; ashtū edhe njay, qay; si edhe fjalēt me mb e nd shqyp-tohen me të dy mezanoret. Ashtu edhe ē mbas fjalve n' i, ndihet gadī krejt: m - b - i - ē Çardaku i Kakies, shpies, me ndie etj. nji arsye kjo mjaft e fort, per me ja mbushē menden atyne zotnive të „Komisīs letrare“, se fjalēt n' „i“ janë të theksueme fare arbitrarisht e pa kurrfarē arēsyeje, a s' fonetike as etimologjike. Prandej nuk do shue ē-ja e pā-zāne, por do caktue me nji shēj mē ekonomik shkrimi i ksajē germe, natyra e s' cillēs në gjuhē gege, është: me zgjatue rrokēn e perparshme. Sā per shqyp-timin e errēt të ksajē gjysē zantoreje nder disā vise të Shqypnis, mund të vēhet kjo ligjē e pergjithshme: e - ja, ndershej dy mezanoreve rrshitse, mē t' cillat ban rroke, është natyrishit epā-zane; prandej s' kā nevojë per kurrfarē shēji. Ç' ferk është ndermjet dy fjale-ve liber, libri — latinisht e liber, libri — shqyp?

Trim mbi trima ay Gjergj Alez Alia!

Qe nand' vjet nand' varra në shtat m' i kà;
Veç nji motër, natë e ditë te kryet;
Ja lān varrat me ujēt e gurēs nand vjeçe;
Ja lān varrat me ata lot e syve;
Ja terē gjakun me ata flokēt e ballit;
Shtatin vllaut ja shterngon m' ruba të nanēs;

N' petka t' babës trupin ja hieshon;
Armët e brezit ja rendon mbi krye.

Sa herë trupin motra p' e ternueke,
Dhim' n e varrëve vllau krejt e harrueke,
Dhima e motrës dekun n' tokë e lëshueke.

A dalë zâni e paska marrun dhën,
Se 'i baloz i zî â dalë prej detit.
Trim' i prapët e bejlagji qi ish' kanë,
Ja ki qitun dheut një rreng të randë:
— Tim per tim kà një dash te pjekun!
— Tim per tim kà një vashë me ja djergun!
— Ditë me ditë kà një kreshnik me premun!
— Javë per javë kà një krahinë me djegun!

Edhë Gjergjit rendi te 'i kà ardhë;
Me lot faqet trimit m' ju kan mbushë:
„Erzi i shpis qysh lshohet n' dorë t'balozit?!“
Ja kà nisë e motra e po bertet;
Krejt me lot Gjergjin p' e loton:
„Po qysh mordja, o vlla, me na harrue!?
„Nanë e tatë kahë kalben per nan blî!
„Trupi i vllaut vorrue qe nand' vjet në shpi!
„Trupi i motres n' dorë t' balozit t' zî!
„Qyshë s' u shëmka kulla me na xânë!
„Qyshë s' u kthyeke shpia n' një muranë,
„Me t' pshtue erzin, mori e zeza nanë!“

Dy copësh zemra djalit ju kà dà;
Dy syt në ball motrës ja ka lshue;
Dy rigë lot per faqe te 'i kan shue;
Dy fjalë kullës djali ja kà fjakrue;

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"KASIM BARLETI"
SHKODER (2018)

„He, ju u nxîsha, mori sarajet e mia!
„Me lymashk u mloshi n' fund e n' krye!
„Brevë e gjarpën paçi motër e vllà!
„Pikt nder shtroje kaq shpejt qysh m'i lshuet?!
„Jo, more vllà, lum motra! — i kà pergjegjë:
„T' kà lodhë jermi e s' po di ç' jè kah' folë!
„Se per jashta shi nuk âsht tuj rà;
„Syt e motres po t' pikojnë, more vllà!

Qat-herë Gjergji dorën ja kà shterngue:
Mirë po e limon me ata duert e shtatit!
Mirë po e këqyre me ata dy syt e mallit!
Kurr mâ thekshim djali s' i kà folë:
„Amanet, mori motër, pse po kàn?!
„Zêmren dysh, mori motër, pse m' a dâ?!
„Qe nand' vjet, qi trupi â tu' m' u kalbë;
„Gjergji i yt tjetër pushim nuk kà,
„Veç si gjethi i ahit n' log t' shullanit.
„A thue s' pate me ngranë e me pi?
„A t' la keq tý vllau per veshë e mathë?
„A mos t' u randue, ndojherë, me fjalë,
„Moter zezes vllau me ju merzitë?
(„Huj per burrë ndoshta qi me t' rà?“)

Sà mirë motra vllaut po m' i pergjegjë:
Dorën e vllaut tu balli e paska vndue:
„Amanet kû jè, mori njomzë e ahit?!
„Po a kaq fort, thue, jermi të kà ngushtue?
(„Hisha gjallë ne dhë, n' t' u mantue motra!)
„Mjaft kam pasë, o vllà, me ngranë, me pi;
„Mjaft kam pasë me veshë edhe me mathë;

„Kurr mâ randë se sot ti folë nu' m' kè!
„Tjetër babë nuk kam as tjetër nânë,
„Amanet, more vllà, mos me m' pasë randë,
„Per nji dert qi sot po due me t' kajtë!
„Qyshë s'u njom ky shtat qe nand' prendvera!
„Si s' u mkam ky trup me dalë tu dera?!
„Si s' u thà kjo motër, thafta-e vera!
„Po un balozit qysh i shkoj tu dera!

Braf në kamë por djali konka çue:
„T' e marrsh gjogun, motër, te mejdanit,
„Fill në gjytet me tâ, motër, te m' bijesh,
„E te m' shkojsh tu nallbane-probotini!
„Falë me shndet, thuej, Gjergji te ka çue:
„Me m'a mathë me patkoj prej t u m a k u t; 1)
„Me m' jau shti thumat prejë çelikut,
„Se n' mejdan balozit due me i dalë!
„S' u gjegj gjogun vllathi me t' a mathë,
„Hypi atit, bjeri n' derë jaranit (— kumarës!)“

E ne shehër çika konka rà,
Edhe â shkue tu nallban — probatini:
„Puna e marë te kjoftë, more kumar!“
„Të marë paç, ti mori vasha e largë!“
„Falë me shndet ty Gjergji te kà çue:
„Me m'a mathun gjogun mirë e mirë!
„Me m' ja vndue potkojt-o prej tumbkut;
„Me m' ja shti thumat prejë çelikut,
„Se n' mejdan balozit due me i dalë!“
Mrapështë po folë aj nallban-probatini:

1) hekur i fortë: kështu rapsodi.

„Per n' m'i falsh, moj vashë, dy syt e ballit;
„T'a kam pshtue vlla-Gjergjin prej mejdanit;
„E bâj gjogun me fjurue, si era!“

Se me idhnim çika e ki'te marrë:

„Ç' jë kah' thue, bre burrë, goja t' u thaftë!
„Jam kanë nisë tu dera e probatimit,
„Qe ndand vjet, qi gjogu ksajt s'â rà,
„M' fal se ndeshkam derën e magjupit!
„Se këta syj nji herë un i kam falë:
„Tatës e nanës, qi kalben per nân dhë,
„Gjergjit t' êm, qi kalbet varrësh mbi dhë!“

A shkue motra tu nallban-jarani:

„Falë me shndet, thotë, Gjergji te ka çue:
„Kam orokun e mejdanit,
„Sà mâ mirë ket gjok ti me m' a mathë!
„Thânë m' kà per patkoj prejë tumakut;
„Me m' ja shti thumat prejë çelikut;
„Se do t' dal m' u prë me baloz t' detit!“

Si per vedi gjogun e kà mbathë;
Edhë n' pramje çika â dredhë ne shpi;
Kà gjetë vllàn tu' e pritë nën hie të blinë.

Ça kish bâ ay trimi Gjergj Alia?
Falë me shndet balozit m' i kà çue:
„Me dalë heret n' at fushen e mejdanit
„Çikë per ty, baloz, nu' m' kà qilue;
„Desht e vathit per ty nu' m' janë mājë;
„Sall nji moter, nu' po muq me e lshue;
„Varrët e shtatit s'â kush qi m' i lidhë!“

Sà kà nisun dritë me zboardhë mājët,

N' fushë të mejdanit trimat konkan dalë;
Keq me fjalë trimat shoshojnë po rrekin:
„P' a prejë vorrit, Gjergj, ti konke çue...?
„Pse me m' qitë, bre burrë, n' ket fushë
[mejdanit !?]

Sà mirë trimi i kà pergjegjë balozit:
„Te lumët goja, baloz, mirë po thue!
„Qe nandë vjet qi kam marrë rrug' n e vorrit,
„Pak pá mrrijt, baloz, ti m' kè dredhue:
„M' kè lypë motren para se mejdanin;
„M' kè lypë berret para se çobanin;
„E jam dredhë n' ket log per me t' kallxue,
„Se ne t' parët nji kanû na kan lanë:
„Armët me dhanë perpara e mandej gjân!
„Kurr balozit motrën mos me ja dhânë,
„Per pà u prè n' at fushen e mejdanit!
„Por shterngou, baloz, se t' kà ardhë dita,
„Se ktû i thonë-o Gjergj Alez Ali!“
E i kan bâ dy gjogat tim me tim,
E n' topuz balozi e kà shinue;
N' dy giujt gjogu Gjergjit te 'i kà rà;
Per mbl krye topuzi i kà fjurue;
Dymdhet pash m' ledinë û ngul topuzi;
Dymdhet pash perpjetë, si rê, u çue pjuhm
At-herë Gjergjit rendi te 'i kà ardhë.
Sà mirë trimi n' topuz qi kà dredhë!
Lik permjet balozit te' i kà rà;
— A trandë fusha kûr â rixue balozit—
Me i herë trimi shpatën m'a kà xjerrun,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Kryet me neje trupit ja kà damun;
Zhag per kâmet trupin e kà ngrehun;
Me gjith at m' nji bunâr e kà mbytun;
Te tanë lumën gjaku e kà terzue;
Per tri vjet krejt vendin e kà qelbun.

Qat-herë trimi â nisë me dredhë tu shpia
Edhë shokët te gjith m' i kà bashkue:

„Pa ndigjoni, morë shokët e mî!

„Falë u kofshin sarajet e mia!

„Falë u kofshin tanë paret e mia!

„E u koftë falë krejt malli e gjâja e shpis!

„Amanet motra e Gjergj Alez Alis!“

Edhë shtatit trimi i paska dhanun,
Motër-zezen ngrykas kesh me e marrun,
Të dy zêmrat p'riherë por janë ndalun:
Vllà e motër dekun paskan ramun!
Kurkujë shpirti mâ mirë s' i kà dalun!

Gjâmë të madhe shokët qi m' i kan bâ!
Po ja çilin nji vorr bukur të gjânë,
Vllà e motër ngrykas per me i xânë.
E 'i muranë të bukur e kan mbarue,
Vllà e motër kurr mos me u harrue.
E 'i blî të bukur, qi m' ja vdojnë tu kryet,
Zogu i veres gjithmonë me pushue.
Kûr kà nisun mali me u dushkue,
A ndalë qyqja në muranë të vorrit të r,
Kà gjetë blînin te tanë degash tã.
Kà flurue permbl 'i saraj te zi,
Kà gjetë kulmin të tanë shëmë per dhë.

M' nji prezor si m' paska hypë,
Kà perbè shtegtarin kahë po shkon;
„Amanet, more shtegtari i malit!
„N'kofsh tuj kndue ksajt, kajken me e pushue!
„N'kofsh tu'kajtë ksajt, gjâmen per me e xânë!
„Kahë kerkova gjithkund bjeshkë e m'bjeshkë,
„Kahë verova gjithkund vrrî e n' vrrî,
„Kahë mjerova gjithkund shpi e n'shpi,
„Kerkund s' ndesha m' Gjergj Alez Ali!“

DUKE KËNDUAR NJË LIBRË:

Shqipëria, Turkija dhe shtete të tjera.

Manuel historique de la Question d' Orient, prej Jacques Ancel, Paris 1923. Librari Delagrave. Një volum i vogël me 336 faqe dhe dy harta.

Z. J. Ancel e njohmë herën e parë ditën që bëhesh gjyqi i vrasjes së Esad Pashës, në Paris 1921, në pallat të Drejtësis. Z. Ancel dëshmoj për Shqipërimë, do me thënë kundër Esadit, sikur bënë dhe disa të tjerë Francezë që ishin ndodhurë në Shqipëri dhe Maqedoni në kohë të luftës së madhe, e cilla u kishte dhënë rasjen të njohin pûnët e vendit t' ënë, dhe të shohin se ka një popull, një komb që kërkon të rrojë. Edhe pa dyshim dëshmija e ty-

re nukë munt të ishte për Esadin, veglë trathëtore e armiqvet të Shqipërisë, artizani satanik i një Shqipërisë së voglë dhe të dobët. Natyrisht simpatija e tyre që panë punët t'ona vajti drejt Shqipëtarvet, dhe aqë më tepër akoma kuer shpëtimi prej një trathëtori po bëshesh me një therori të madhe.

Z. Ancel po na jep sot një histori të çështjes së Lindjesë; është një libër për të cilën punonte që katër viet e tëhu, në mos dhe më parë, dhe që kishte desheruarë të vije e t'a shkruiej në Shqipëri, duke u-fëmilezuarë dhe më mirë me nierzit dhe punët e Ballkanit, popuj që i ka studiuar fort mirë, se vepra e tij është begatërisht e dokumentuarë; arrin njeriu të shikojë pakë notisat bibljografike për të parë sa shumë libra historike ka pasurë nevojë të konsultojë auktori; po, një gjë për të vërejturë edhe më tepër akoma është ajo e njohjesë së gjuhësisë së popujvet të Ballkanit, shohim se z. Ancel fort rrallë bër një lathim transkriptimi ose përshkrimi në kto folje kaqë të ndryshme dhe të vështira, punë që deften ndergjegjësinë me të cilën auktori i ynë ka berë libren.

Veprat përmi çështjen e Lindjesë nuk mungojnë; na mungonte një shkurtore, e mbledhurë po e kthiellte, si kjo që kemi përpara syvet. Auktori i ynë e njehë vetë këtë vështirsi (në parëthënje) duke rrëfyerë sa rëndë është të përmledhë kush në 300 faqe të vogla ngjarjet e 130 vjetve historije, të një historije kaqë të komplikuar dhe të perëzierë si ç' është ajo e këtij këndi i Europësë, ku është rahurë fati i njëzet popujve, dhe perpjekurë interesat e gjithë pushtetevet të mbëdha t'Europësë.

Auktori i ynë, me të vërtetë pushton periodën që zgjatet nga moti 1792 dhe arrinë në ditët t'ona, gjërë në vitin 1922. Viti i fillimit, thotë në përthënje „është ay kur Rusija, me paqën e Jassit, zbret në dët të zi, dhe kur Carët hyjnë në prekje me Tyrqinë dhe me popujt e krisherë të sajë. Ay viti 1792 është dhe fillimi ku zënë të përhapenë në botë idetë e revolucionit të Francësë, „idetë liberale dhe demokratike për liri dhe të drejtat e popujvet për çrobërimin e kombevet.“

Atëherë çështja e Lindjesë hyn në një fazë më të mprehtë, merr një ngjyrë më të ashprë.

Çështja e Lindjesë (e lindjes të Europësë dhe e perëndimit të Azisë) lindë me formimin e mbretërisë otomane, me instalimin e saj në Europë dhe në Stamboll. Tyrqija u-madhua dhe u-zgjarua shpejt në Europë, mbase dhe fuqija e sajë nisi në ket kontinent: me Azinë Tyrqit kanë vetëm marrëdhënjet e tyre nga pikëpamja e racesë, si komb tyranik. Nukë qe i pari komb azjatic që vendosesh në Europë: Ungarët, Bullgarët, Finlandezët e shumica e Rusëvet janë prej gjaku mongol; po këta kombe u-europësuanë, duke pranuarë besimin e shumicesë n' Europë, duke u bërë të krishtër si ata, dhe duke pranuarë qytetërinë e tyre, qytetëri shumë herë fare aparent (si ajo e Rusis) po të pakën që bënë të çdukenë ndryshimet armiqësore midis kombit të ardhurë rishtas dhe atyre që gjëndëshin më parë. Kur se Tyrqit mbetne ashta si qenë, mysliman dhe të huej, pa u-tretur n' atmosfere të rë, pa u-bashkuarë me popujt fqij, as me kombet që kishin nen sundim të tyre.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARUTSI"
SHKODER (2018)

Ç' do mbreteri nisë me luftim 'dhe zaptime; po si mbaron periodha e armëvet, fillon një jetë organizimi, një kohë pëllore për prosperitetin dhe përparimin e Shtetit. Kjo veprë i ka munguarë Turqisë: mbretëria e Osmanllivet u themelue mbi fuqin e armëvet, dhe s' deshi kurrë të njohë no një fuqi tjetër; lufta qe e vetëmja mënyrë administrimi dhe qeverimi që njohne: luftë jo vetëm me kombet fqinjë, po edhe me popujt e mbrendëshme, me të krishterët e zgjedhëruarë, me të tjerë mysliman që mezi ishin shokëruarë. T' ardhurë prej Azisë, Tyrqit mbetën të huaj në Europë, në vëndin e Qafira-vet, në këtë D a r - y l - q y f r, D a r - y l - H a r b, me pushkë në dorë, kordha çveshurë, mbi shalën e kalit. Nukë muarrën asnjë gjë prej qytetërimit të rilindjesë, s' kuptuanë asnjë gjë nga nevojat e ra të jetësë. Mbëtnë vetëm, të izoluarë, të huaj me fqinjët dhe me r a j a - të, të lumturë nga ignoranca e thellë e tyre, ignorancë që e pshehënin me kënaqësinë qe u epte aroganca e tyre dhe një kujtim i mjegulluarë i pushtetës dhe i madhërisë së shkuarë.

Tyrqit kënaqëshin me fjalën k ẽ s m e t, unjin kryet nënë shpatën e fatit. Gjithë ajo që benin ishte një buçimë keqësije drejt r a j a - v e t, si për të nxjerë dënim e Fuqivet të mbëdha, të Rusisë dhe Austrisë, qe ç' do ditë po i brinin trupin.

Kombet e robëruara edhe fuqit europjane. Gjith Çeshtja e Lindjesë mbliçetë në ko dy pika. Së jashtmi, trupi i gjërë dhe i dobët i Tyrqisë po gjen sulme që e qasnin ç' do ditë në vdekje; së mbrendshmi r a j a - të përpiqenë të fitojë liri e tyre, të hedhin zgjedhën

"MARRIN BARËT" (2010)
SHKODER PUBLIKE

e robërisë. Me radhë Sërbët, Rumunët, Grekët, Bullgarët, Shqipëtarët.

Historija e këtyre përpjekjeve formon fazën më t'interesantshme të ngjarjeve të botësë. Imperatorija e osmanllivet ka psuarë një agonë të gjatë, qe mund të barabitetë me agoninë e imperatorisë bizantine: është aqë rëndë për një njeri të ngrehë një goditë të madhe, sa edhe të shemburrit e një gërmadhes së gjerë. Po kjo agonë është zgjaturë dhe më tepër akoma nga shaku i rivalitetit dhe i armiqësisë që ka zgjuarë midis Pushteteve të mbëdha trashëgimi i Tyrqisë.; veç Austrisë dhe Rusisë, drejtërisht të interesuara në tokën e Tyrqisë, marrin pjesë në zihjet, shumë herë dhe me luftë Anglija, Franca e më vonë dhe Alemanja, trashëgimi i Tyrqisë është prej një natyre që munt të japë një fuqi të madhe mbretëritë trashëgimtare, me fjalë të tjera, t'i bëjnë të rrezikshme për ekuilibrin dhe paqën e Europësë, Rusinë me Austrinë. Ky rivalitet e ka bërë që të zgjatej agonija dhe farimi i mbretërisë otomane, aqë fuqitë shkatëronjëse neutralizonin shpesh herë njëra tjetrën.

Fenomena e zgjimit të popujve të krishterë dhe të luftave të tyre, formon një kapitull fare tërheqës të lindjes së kombeve. Kjo rilindje shumë herë është bërë me ndihmë të huaj, ardhurë së jashtmi, nga Rusia, kryesisht, se qeverimi i Shën Petersburgut kërkonte t' a pakësojë dhe t' a rrëxojë së mbrëndshmi Tyrqinë. Po edhe don parë më thellë shtytkat që vijnë prej përparimit dhe qytetërimit të kombeve të zgjedhëruarë, një përparim i ardhurë me anë të tregëtisë, me anë të një jete që fillon të jetë më pakë robe, e inspiruarë dhe prej kërcëllnisë që hedhin

fjalët dhe idët e mbëdha që shpërdau në rë katrë pikat e dheut revolucioni i Francësë.

J. Ancel rrëfen gjithë forcimet e bera prej popujvet të Ballkanit për të fituarë lirin e tyre, gjithë udhën e kaluarë, ca nga ca, me durim dhe me perseverencë, ç' do ditë duke berë më tepër të përparuarë, më konsientë për të drejtat e tyre, më të fortë në vullnetin e rrojtjesë. Manifestime jete të shokëruarë me një lindje ose rilindje literare, ku popujt kërkojnë të ngjallin kujtimet e moçme të historis së tyre, të gjëjnë një shpirt të ri pranë asajë frymës së moçme, dhe të kupëtojnë, se jeta e tyre është e pa mundurë pa një bashkim, pa hequrë dorë prej regjonalizmesë, pa ndjerë një dashuri për ç' do pikë dhe çip të vendit të tyre, me ç' do therori që të jetë. Pa dyshim në këto tfaqje shihetë dhe shumë lathim, shumë gabimë, dhe prandaj kjo shkurtore historije formon dhe një interes më të math.

Për neve Shqipëtarët, studimi i kësaj historije merr formën e një nevoje, e një detyre. Nukë munt të „rrojmë“, të ekzistojmë politikisht, po që nukë ditme historinë t'ënë. Nukë munt që të kemi një jetë pranë kombevet fqinjë, na është e pa mundurë të mbajmë një politike, në qoftë se nukë dimë ngjarjet e gjërtanishme të Shtetevet të Ballkanit, politiken dhe korentet e Fuqivet të mbëdha. Shkurtazi munt të thëmi se nukë njohim dot vetëhenë, po nukë ditme të njohim fqinjët t'onë, të studjojmë evolucionin e tyre. Historija e jonë është bërë prej copavet të historis tyrke, dhe prej tendencavet të Shtetevet ballkanike.

Literatyra mbi historinë tyrke nukë mungon. U këshi-

llojmë veçanërisht këndonjësve veprat me randësi të Hammer dhe Zinkeisen. Sa për libra të shogruarë pastafat në çështjen e Lindjes, biblijografia e saj munt të formojë një veprë të madhe, kaqë është e gjerë dhe po madhohetë ç' do ditë.

Libra, pra, e Z. Ancel është e destinuarë të mbushnjë një vënt të veçantë në këtë literaturë; jo për plotësinë e saj, po më tepër për karakterin që ka si shkurtore, si manual, karakter të vlefshmë për situacionet, për notat bibliografike, gjithë ç' duhetë për dokumentimin e një studim-tari, që t'i japë dëshirë të zgjerojë njoftimet e tija, t' a bëjë të kërkojë një orizont më të gjerë për rënimet. Mjerisht për Shqipërinë, për lindjen dhe aspiratat e saja vepra e Ancel-it nukë mban veç se ca radhe të paka, jo dot një faqe të terë (fq. 286). Po këtë faj ja heth më tepër Shqipëtarëvet vetë, se autorit t' ënë: gjër më sot literatura mbi punët e Shqipërisë ka qënë fort e varfrë nga pikëpamja pozitive, dua të thëm në vepra të paanëshme, me një vleftë historike; kur se, nga ana tjetër, botimet me karakter fjeshtë armiqësor, për të denigruarë dhe për të sharë kombin t' ënë, s' kanë munguarë, të shtypurë në ç' do gjuhë, me spenxime të mbëdhenja të bërë prej Grekëveve dhe Sërbëveve.

Duhet t'i kemi një hua mirënjohjeje Z. J. Ancel që s' ka dashurë të përdoronjë atë literaturë.

Duke mbaruarë librrën autori pyet: A u mbyll çështja e Lindjes?

Luftat e popujve të Ballkanit kundër Tyrqisë muerën fund. Kombet grek, rumun, sërb, bullgar, shqipëtar u

liruanë pas një shekëll luftë dhe mundimesh. Më s' ka mbeturë nonje komb për t' u liruarë nga zgjedhja otomane. Tyrqit po thua se u-hoqnë fare nga Europa, dhe në Azi kanë mbeturë vetëm si një Shtet „tyrk“, të ndarë nga Arabët, të liruarë prej Armenëve me një çlirim tragjik në të cilën një miljun e gjysmë njerës gjetnë vdekjenë. Nga ana tjetër, Rusia, fqinja e vet europjanë e Turqisë — mbi kufit e Kaukazit — është sot për sot e dobësuarë, jashtë gjëndjesë që të lozë një rol.

Lufta e Shtatorit 1922, mundja e Greqis prej Mustafa Qemalit, dhe për s' afërmi nukë le më as një tyrk në Greqi. Munt të thëmi se kështu prapësetë shkaku i një konflikti në pritsa, munt qe Turqija, nga e cila lindi çështja e Lindjesë, të rrojë e qetë n' Anadoll, lark Europësë, si shtet fjeshtë tyrk, e çveshurë dhe prej karakterit të kalifatit, pa qënë mprojtëse dhe rregullonjëse e botësë myslimane.

Po mbetetë akoma çështja e Stambollit. Rusia, sado që hequrë më një anë sot, mban me vetëhe të saj një fuqi të madhe që s' e le dot indiferente në çështjen e detit të Bardhë, rivaliteti ruso-englez nukë mori fund, aqë më pakë tani, që Anglija i bëhetë drejt për drejt fqinjë e Tyrqisë nga ana e Bagdad-it dhe Mosur-it.

Sa për ngarje të ra në Balkanët, hipoteza s' është e larguarë. Bullgarija me Maqedhonianë, s' dinë ç' janë tue pregatiturë, dhe mbretërija e gjerë që formoj Pashiqi me ushtërin e tij s' dim ç'fat pret.

Si do që të jetë, Shqiptarët do të bëjnë mirë të studiojnë pakë historinë e vëndeve që rrethojnë truallin e

tyre, të jenë sa më mirë të informuarë, më shumë të interesuarë në manifestime kaqë jetike per ta.

Lumo Skendo.

Trashigime Thrako-ilirjane.

— Rishtypja edhe e perkëthymja janë të ndalueme. —

(Shkruen: A. S. K. Gjeçov, Franciskan).

**Bët, besimet e do doke tjera mas së cillash dish-
mohet vjetersija e kombit Shqypër.**

Lindja e Hyut.

(Mbas B. D. Zoto Mollosit nga Dhrovjani i Delvinës: „Historija e Epirit edhe e Shqypënis“. — Nga Grekishtja perkëthye per nderë prej Z. Luk Karafilut. Mësues. — Vlo n ë. 13 Vjeshtëparit 1920).

Kroni i biri i Uranit mësoj njerzimin në bujqësi. Titanët ishin vëllazent e Kronit. Ky kje at i shum fëmijve të cillët por sa lejshin i perpîte, e prej të cillve pështoi vetem Zo'ti (Zeusi) persë e ama Rëa (1) e dërgoi në Kretë e Kroni i gënjem perpîni gurin në vend të foshnjës.

Emni i Kronit e ka rrâjen nga gjûha shqype e don me thanë Mbret a kryekunoruem. — Per nderë të Kronit shqypëtarët ngrêhen një Kështiel në majë të Gërit të Kuq.

1) Amulium patrum Rheae sacerdotis, quare ejus cantum, nihil coelo obscuroque aëre (vrantë me rë) cum primum illucescere coepisset, in usum sacrorum aquam petenti insidiatum in luo Martis compressisse eam (M. Octavii. Lib. I. cap. 1.)

i cilli gjindet në fushë të Finikut, ku u gjëte edhe gjyteti i Kronit. Sot n'at vend është fshati qi quhet Kron-gji, në rrethinë të Delvinës. — Permbi fshat Krongji gjinden gërmadhat e motnueme të kohës së Pellazgjeve.

Zoti (Zeusi) prà, mbas gojëdhanet Epirote nuk u lind në Dodonë në pallat të Kronit, por në Palavli të Delvinës kû ishin të banat (stanet) e Kronit, e prej këndeju u dergue neper Butrint me lunder e në Kretë. — Këtu e mueren në kujdes priftënesha Kurite edhe e rritne Zotin në shpellë të malit „Id.“ — Kur e vëshin në gjûm Zotin, ushtote shpella prej kangësh e prejë trokitunash të zhgjetave, qi mos të ndi te Kroni vajin e fosnjes e të vîte t' a perpîe. — Kuritat ishin vashëzat kangëtare në zâ e këto e rritne Zotin. — Pra Kuritat e Dhiosit e rritne Zotin. —

Mbasi u rrit Zoti, erdhi n'Epir e u bâ paranduer mbi Epir, Thesali, e mbi Ellaz. — Përralla nuk thotë se e shthronozoj t'an — Kronin — Zoti, si që bâni aj me Uranin. — Zoja Kjuro nga Palavlija i kishte pasë rrëfye Zoto Mollosit ket gojëdhanë mbi Hyun: „Zoti kishte pasë lufët me Gegët, (se Gegët quheshin Qeravnarët a Titanët e të afermit të tyne Antititant) edhe Zoti kishte ndimtarë një-rëz me një sy edhe me njëqind duer (Kiklopët-Katallâjët) të cillët luftojshin me një fuqî të bindshëm e për armë kishin hûj të hekurt e trenë të ndezun e u bishin lodertijve në mal të Olympit, e Titanët ishin neper matë të tjera. — Kjo luftë ngjati dhetë vjet. Shkaktarët e luftës kjën Titanë (Gegët) të cillët deshten me shthronëzue Zotin e në kambë të tî me kunorue për mret Martin, pse ishte trim edhe i pashem. — Në ket luftë Zoti doli ngadhnyes; i vûni

perpara Gegët edhe i qiti tej lumin e Vijosës e në vend të tyne solli Lapthit (Labët). — Në ket luftë mueren pjesë të gjith trima mbretenorë (të gjith perendijt). — Gegët të muejtun u zhgulen, e në vend të tyne mbretnoj Zoti, vëllazent e ti e fëmijt e ti

Mbasandej Zoti hapi luftë me Kretas. — Ushtarët e Zotit ishin Laber.

O r o e : Shum pshatra të Kretës, kan emnat e pshatrave të Toskënis; si bj. fj. Selinon, Selija e Delvinës; Svaqja Sfaka e Gjinokastres etj. Si edhe shkrojat „nj“ e „lj“ e perdorin teper Kretasit si edhe Labert.

Permby vojtjen e Zotit në Kretë, Z. Bazil Bendevis nga Lubina e Epirit na ka pasë rrëfye ket gojëdhanë që e kishte pasë ndigjue nga Moshara e kjo nga Ahmet Zuan nga Zhulati i Delvinës: „Mbreti Zoti kishte luftë me Kretas, pse këta nuk dojshin t' i napin të lamet (pagesat) (si edhe sot neper Shqypëni!!!) — Zoti nuk kishte as armë e as lundra. — Dergoj e thirri një mbret çal nga një vend shumë të largët. — Tuj ju afrue shpësi së Zotit mbreti çal, Zoti i duel perpara per me e pritë e me e pershëndet. Tuj u ulë prej kalit mbreti çal, i pështoj sqepari nga brezi edhe e çau koken e Zotit. Nga varra e kokës së Zotit duel një vashëz e bukur edhe e armatosun që e qujshin „Thëna“. Mbret çali e shëroj Zotin, edhe i punoj armë si thika, shpata, shtëja, heshta, zhgjeta e këso tjetër. Tuj u nisë per me mësy Kreten Zoti, e la Martin si nëkambës të vet mbi Epir.

Me shumë Laber mbërrini Zoti në Kretë e me pak mund i shtrou edhe i vëni nden sundim të vet. — Permasy

u krye lufta, Zotit i pelqej vendi e nguli per shum kohë aty në Kretë. — Si u rrit Thëna, Zoti e martoj me një trim të mirë në një vend të largët edhe i dhuroj shumë kështjelle e per nderë të sajë ngrëthi një gjytet të ri të cillin e quejti n' emen të vashëz Thëna asë Athena e sotshme.

Si u rrit Jovi, e xhveshi t' an mbretnijet edhe e dau me vëllazent e vet:

Mbreti e sunduesi i Erës e i tokës u bâ vetë Jovi: Neptuni (nep të tundun) i rà sundimi mbi deten.

Plutit (plotit) sundimi mbi pasunijt.

Jovi perftyrohej ndëjë me madhëni më një thron të trajtue prej eshtensh të dhamve të filit, tuj mbajtë perteken e sundimit në dorë të mâshët, e në të djathten rrëfën. — Per brî i rrite rrogesha e kryesja e dashunimit të ti Shqypëja, e cilla si mbretneshë e puplishtave ishte e trueme këti, edhe Ganimedi kupëmbajësi i Jovit. — Nder landë të trueme Jovit ishte bungu. — Njekëto janë lumtime qi i nepshin Jovit prej kombeve të botës; tashti të shofim se shka na kà mbetë në trashigim në Shqyphtarve kah besimi e bindja ndaj ket e tjera hyjni të rrëjshme.

Jovi në Shqypni.

Ndivënësia e Dodonës.

Para se të filloj me shtjellë lëshime nga ruem të kavaljeteve të Katallâjve, po u permendi atdhetarve të mi së edhe në Shqypëni t' onë kishte pasë pasë ngulë rrâjë të trasha idhujnijake; qi të munda të dale me e vû per fije

ket lâsh më duhet me i dhanë vedit një të hovun per të gjatë të Shqypënis së dashtun, e të shkoj me xanë vend mb'ato maje të bindueshme të *Dodonës*, kah mund t'i sodis rrethet e atmes s'eme. Mb'ato krahina, kahë xû fill lumnija e jonë, lumnija e Pellazgjeve: e t'ungjem nder ato gomile rrenimesh të Ndivënesës së *Dodonës*, kah filluene e u perhapne besimet e para, a mâ me arrësye t' u tham, hutimët e para, qi u thadruen aq thellë nder zembra shqypëtarësh, e qi kan mërrî mje në breza të kohës qi gjallisim na, sikursë e bân dishmi kombi i jonë, sidomos i malcijve të Shqypënis së sotshme.

Këto punë po i shkruej këtu o vëllà Shqypëtar, jo me ndonji qellim të keq, por pse po më ká anda me e pështetë në to vjetersín e kombit t'onë e mos o Zot, se më kà lë në zëmber me i pelqye vetë a me më hutue kend me këso rrënash e përrallash të shemtueshme! — Por të marrë vesht bota se hyjnijt; mëndyert e sjelljet besimtare, si Grekët si edhe Latinët e vjeter i paten prej etenve t'onë Pellazgjeve. (1).

(Vijon).

1) **Dii quos coluerunt Romani, fuerunt fere innumeri* (Cicero *Plin.* H. N. II. 7; *Juvenal.* XIII. 46). *praesertim cum procedente tempore et prolato Imperio omnia fere sacra peregrina in Urbem penetraverint.* * (*Min. Fel.* p. 15 ed. Rigalt. G. H. Nieupoort. *De Sacris Romanor. c. 1. De Diis*).

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Kanûni i Lekë Dukagjinit.

(Shkruen A. Shtjefni K. Gjeçov, Franciskan)

— Rishtypja e e perkëthyemja në gjuhë të hueja janë të ndalueme fare. —

Moterzime në Kanû të Lekë Dukagjinit.

Kah vjeti 1884 Per Gjuk Deda i Gojanit të Mirëditës i fisit Buçaj i xuer besë Prendit të Gjo Zefit të fisit Martinaj edhe ky i Gojanas e permbsi e liroj prej gjaksit, e preu në shpi të vet e në buk të vet.

Sjellja e shemtueshme edhe e dhunshme e Per Gjukës e terboj marë Flamurin e mënin e të gjithve e suell mbi vedi. — U ngrejt Kreu i madh i Gojanit Per Dedë Ndoj i fisit Buçaj, mbëlodh Flamurin burrë per shpi edhe e qiten në zbatim Kanunin jetik tuj e gri katundisht të pabesin Per Gjukë. — (Shif Hyllin e Dritës“ Nr. V. Maj 1922 vj. i III. Krye i XVI Nye i II. § 420).

Në muej të Vjeshtëtëtit 1913 dymbëdhetë vetë së dymbëdhetë Flamurësh (5 të Mirëditës, 4 të Malësis së Lezhjes, e 3 të Thkellës) grine Gjininë e Prengë Gjinit prej Kimëzet në Flamur të Spaçit, pse ky pat vra kushrijt e vet qi t' i delte me u ba zot i pasunis e i gjas së tyne. Kjo e grime ndolli në Kulm të Kreshtës qi është permbi Kallmet. (Shif „Hyllin e Dritës“ Nr. V. Maj 1922, vj. III. Krye i XVI. Nye i II. § 480.)

Gjoni i Marka Gjok Per Ndojt i Pëshejas (Thkellë) vrau tre kushrijt e vet (Pjetrin e Prengë Kolë Bibës vetë

të tretin vëlla, pse këta e vrën të kushrinin për me ja push-tue pasunin, edhe shkuen gjakhpës me „Të lumët gishti i shllinës!“ Kjo ndolli në vjetë 1900 (shif „Hyllin e Dritës“ si nalt).

Në vjetë 1907 Flamuri i Kryezetit i gjobiti Krenët e Flamurtarin për do pleqnë të paudhëta e të bame me krah e pajambajtas. Mbasi u ra në hetim Vogjlja e Flamurit këtyne pleqnijve të shtrembëta, u mbëlodhen burrë për shpë si mbas dokjet, edhe u mueren gjobë njëqind desh e një kë.

Pleqt që bajshin gjygin me krah e të thyem prej ndendoresh, të hetuem prej Pleqve të dytë, posë faqes së zezë, ata rrallë se i merr kush ma për plak, edhe gjobiten përmbas peshimit të gjas së plequeme. (Shif „Hyllin e Dritës“ Nr. III. vj. IV. Marc 1923 Krye i XX C. Pleqt. Nye i VIII. § 709.)

„Kanune që ven një katund me Pleq e Vogjlë për vedi bj. fj. për hjekël të pabesën për vrasë a cubnë, as Flamuri e as Dera e Gjomarkut nuk mund të jau luejë, mjaft që mos të trillohen punë të reja që të jën kundra parimeve jetike të Kanunit të Maleve“. (Shif „Hyllin e Dritës“ Nr. III. vj. IV. 1923, Marc. Krye i XX. D. Pleqt. Nye i VIII. § 791).

Kreu i fisit bashkë me pleq e Vogjlë të vëllazënjve ka tanger me mbajtë kuvende, me lidhë besë me ba gjygie, me gjobitë e me leçitë“. (Shif „Hyllin e Dritës“ Nr. VI. vj. IV, 1923 Qershuer. Krye i XXV. Nye i IV § 1054 Krenët e Fiseve.)

TREGIME.

1) Me ket të mbëledhun qi po bâjën sot, kena dà me shkrue ket leter per me e pasë para sysh.

Na Mnelas e Gomsiqas qi bahena së bashkut një-qind e pësðhetë shpl kena lidhë besë nder vedi per me kënë gati e një mendjet per çëdo nevojë qi mund do të na ndollin.

Dishmitarët e kësaj besë janë: Llesh Nikollë Prendi, Bajraktari, Per Nikolli, Per Dedë Ndoj, Gjo Lask Gjeçi, Gjergj Gjokë Jaku, Gjok Per Nikolli, Nikollë Zef Leka, Pjeter Mar' Brunga, Marka Gjok Laloshi, Gjijn Kolë Miri-ja, Ndue Pjeter Marka Ndoca, Mar' Nikollë Bushi, Gjok Pjeter Mar' Ndreca, Gjok Per Laska, Prenkë Llesh Gjegja.

Shkrue në ket ditë 13 të Frorit 1873.

2) Vjeti i Krishtit 1892 me 1 të Vjeshtëtëtit.

KASTRAT E BAJZË.

Kuvendi i mbajtur nden kryesí të Z. Z. Brahim Begut Serxherdes, të Kasem Begut Bylikbashit e të njëzet e kater Krenve (Pleqve) të Kastratit në të cillin u bënë këto kanune:

- 1). Kush të vrasë ndonji të Kastratas a këdo prej malesh të tjera, ka per të lã 3000 grosh e 24 desh.
- 2). Varra ka 1500 grosh e dymbëdhjetë desh.
- 3). Kush të gjobisë kend pa e lã kuvendisht e një zanit, ka per të lã 1000 grosh e dhjetë desh.
- 4). Kush të bâjë fjalë a të shajë kend a të ja drejtojë armen kuej nder këto vende të Bregu i Shpellës, në

Viri, të Kroni i Rì, ka per të là 1000 grosh e dhetë desh.

5). Kush të ja thejën gardhin shoqit per me bâ shtek, të zott gardhit 50 grosh e Krenve e Bilikbashit 150 grosh (tre desh).

6). Kush të vrasë kend n' udhë të madhe, ka per të la tri mî grosh e njizet e kater desh.

7) Kush të vjedhë (të ja thejë kuej) në shpi a në vath, ka per të la 500 grosh e 5 desh.

8) Kush të korisë grue a vajëz e dhanë zânin, ka per të la 3.000 grosh e dhetë desh.

9) Kush mos të donë me marrë pleq, e dahet me „Mos Ju kjo vsha falë“ ka per të la 500 grosh e pêsë desh.

10) Kush të lëshojë bagëtin ne e huejen, ka per të la 250 grosh e 3 desh.

11) Aj qi mos të ndigjojë me thuer pjesen e vet per gjymës me kufitarin ka per të là 250 grosh e 3 desh.

12) Aj qi mos t' i pergjegjet detyrës në vade të dâme, ka per të là 23 grosh.

13) Kush të vjedhë në katund të vet kà, lopë a kâl do të lajë 500 grosh e 5 desh.

14) Aj qi mos të pergjegjet së thirrmes së katundit per me dalë në Kuvend a per çëdo nevojë të katundit, ka per të là 250 grosh.

15) Aj qi të xanë një shtek të kënë gjithmonë, ka per të là 150 grosh.

16) Krenët do të mbëlidhen në Kuvend ka një herë në vjetë — një javë mbas Shën Gjorit kush të bâjë kundra këti vendimit, ka per là 500 grosh.

17) Pleqët e pengjeve nuk do të marrin per këpucë

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

(pleqnin) mbi 10 grosh e Vogjlila 5 grosh per pleqn të bame.

18) Kush të vrasë kend permbas gjakut të pajtue me urdhen të Sundit, do të lajë 12 qese, do të xiret prej katundit e do të bâhet fanî.

19) Qeni qi hîn në vneshtë me gjith kërrabëz në qafë, nuk mund të vritet; qeni qi hîn në vneshtë a n' arë pa kërrabëz vritet.

20) Kush të bjerë qen hekurash me vedi në Kishë a te Shpella, ka per të là 50 grosh. — Kush bjen thi e bagëti te Shpella, ka per të là 50 grosh. Kush llaq petka te Shpella, do të lajë 50 grosh.

(O rre e: Shpella është vendi ku mbushin ujët Bajza me rrethinë).

21) Aj qi i lën lidhë dorëzanët e detyrës, do të lajë 225 grosh uhasit e 150 grosh Krenve e pësë desh.

KANUNE QI I PERKASIN KISHËS E XHAMIS.

1). Kush të fjaliset a të shahet, a hjekë armen në rrethinë të Kishës a të Xhamis, ka per të là 2000 grosh ktyne. Krenve 1000 grosh e 10 desh.

2). Aj qi të bjerë në faj të Kishës a të Fës, e i leçitun prej Kishet, bâni e hîni në Kishë kundra urdhnit të Meshtarit, do të lajë 500 grosh Kishës, 200 Krenve të Flamurit e 5 desh.

3). Aj qi të mbërrij me rande Meshtarin me fjalë asë me e shà, si edhë Hoxhen, do të lajë ktyne 500 grosh, 150 grosh Krenve e 5 desh.

4). Kush mos të lajë të dhjeten (hakun e Kishës)

deri Shen Nikollit per Bajëz, e deri Këshndellash per Kastrat, ka per të là dy per një, 150 grosh e tre desh.

5). Kush të vjedhë në Kishë, a n'oborr të Kishës, do lajë 2000 grosh Kishës, 1000 grosh Krenve e 10 desh.

6). Kush të marrë grue pa kunorë, a grabitë grue a vajëz, 1000 grosh Kishës, 500 grosh Krenve e 10 desh.

7). Kush të gërrishtet në vaj a gjamë të dekunsh do të lajë 1000 grosh Kishës, 1000 Krenve e 10 desh.

8). Kush mos t' i lanë Krenët e Gjobarët, me zbatue ligjen e Flamurit, ka per të là 500 grosh e 5 desh.

SHTESË E VJETIT 1894

9). Kush të vrasë në besë a mbas gjakut të pajtue, do të lajë 6 qese e 10 desh gjobë.

10). Kush të qesë pushkë në shpl kû bâhet darsma, kje mik a i zoti shpls do të lajë 500 grosh e 5 desh, gjith ashtu do lajë edhe aj, i cilli e randon kend me të shame në trevezë si në drekë si në darsëm.

Kushdo qî t' u bjerë ndeshë këtyne kanuneve, kjë Krye, Gjobarë a Vogjli do të lajë 3000 grosh.

Perpara setcillit emen ka vulë tyrgisht:

Brahim Bei Serxherdja. — Kasem Bei Belikbash —
Dodë Prençi, Bajraktar — Zenel Shebani — Gjok Doda —
Keq Prela — Zef Gjeka — Prel Toma — Gjelosh Noka —
Vuksa Leka — Brahim Vuksani — Vijeçin.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLET"
SHKODER (2016)

LAJME.

Rrokull botës.

A do të pshtetet pagja e Europës mî vullndet të mirë të popujvet a por mî droje të kercnimeve të njanitjetrit? Kjo kje çashtja mâ me randsi qi u rrah në Ginevër prej Lidhjes së Komeve.

Mendimi i Francës, të cillit i erdh Benes mâ me fuqi se vetë Herriot, e don sugurimin mî drojen e reakejoneve, tuj dishmue se një gjygi nderkomtâr nuk mund sjellë një sharmatim, pse Shtetet mund gjëjnë gjithnji mndyren se si me u shterngue per qindresë. E Benes foli çiltas per nevojë të perdorimit të fuqis nder disâ rasa.

Plani i Macdonald-it, qi perkon me atë t'Amerikës, kshihlon me pranue pà hiçjteter gjygin nderkomtâr, tuj paraqitë vetem ndeshkime ekonomike e financjare.

Kto dy mndyrë të të pamit, pra, qi u paraqiten në Ginevër, janë krejt të perkundera. Plani i Francës parashef se një trazim qetësije mund i kercnohet randë fort pagjës s' Europës. Po u muer në kujdes plani i Ingilterrës, logikisht kishte me sjellë një sharmatim të shpejtë n' Europë. Por edhe ktu pûna ndeshë në pengime të mdhâ, pse edhe po të mund ndreqeshin njimënd çashtjet neper një gjygi per Europen e mjesme e atë të prendimit, është në tjetrin krah ushtria e Sovjetve qi me kadak është tuj u shtue me miljona. Macdonald-i mëndon mirë, por ndeshet aj mëndim i tij në me një argument të perkunderit fort me randsi; e kshtu ndolli qi pûna met edhe një herë pezull e ju kalue një komisjonit të posaçem per studim.

Prandej n'Europë, per kahë fuqija, pënëti kan me metë si kjene: shumica e Shteteve të mjesme e të vogla, nivarët prej pakicet. Vetë Macdonald-i e pat paraqitë ket pûnë n' apel qi u pat drejtue komeve të vogla, tuj thënë. Në dashtë të jën traktate në dashtë jo, me lidhni a pa lidhni, u këni me këne gjith-

herë dermue, viset t'ua kan me kënë mâ e para fli e mâ të pares luftë qi të bâhet."

Në një gjëje kso dore ndollen Shtetet e vogla edhe para luftet, por sot mvaren prej të mdhajave disi mâ teper. Sa kjene n' Europë gjashtë Fuqi të mdhâ, qi mërreshin me interesë të perkunderia, Shtetët e vogla mund kishin njaq dobl si Shtet, sa mund kën partit e vogla në një Parlament, si parti. Sot kto Shtete kan një drejtim të vetem, per deri sa mos t'u dalë pûnë me Diktatorin e Rusis. Sot, mandej, një jetë ushtarake në vedi mund e kën vetem njato Shtete qi mund e ushqejnë vetë.

Por don pasë para sÿsh edhe se sot nuk kemi vetem Shtete të mdhâ e të vogla, por ka metë m'anesh edhe një tjetër grup, aj i Shteteve të mujtuna, per të cillat nuk ka metë tjetër perveç tagrit me u apelue. Kto janë të perjashtueme prej fuqijet europjane e nuk kan mjetet e nevojshme per me u dalë zot kufijve të vet.

Kjo gjëje âsht shkaktue prej tagrit të shpatës së ngallnyesvet. Ky trazim kishte me mujtë me u pëngue po të pranohej plani i Macdonaldi-t pà perjashtime politike, ase po të njeheshin në Lidhje të Komeve gjith popujt një tagri, masi të kët hî në ket Lidhje edhe Germanija. Sido qi të vijojnë marrëdhanjet per të ndrequn të ktyne çashtjeve aq me randsi, âsht per t'u urue qi veprimi per themelimin e pagjës botnore të vijojë marë e të mund kryhet me dobl të nierzimit, qi, mas gjakut qi pau tuj u derdhë per sa vjet rresht, e pret pagjen porsî një dhanti prej qiellit.

Posë kryeçashtjes së çarmatimit Lidhja e Komeve pat edhe shum çashtje tjera per të zgjidhë e mledhiet e bâmë kështegu kjene nder mâ të plotsuemet per numer perfaqësuesash komesh të ndryshme. Aty na kemi prej âns s'onë Kryeministrin Emzot Nolin e Ministrin e Financave Z. Luigi Gurakuqin. Shqypnija nuk kishte mujtë e vonë se ka me mujtë me kënë perfaqësue mâ mirë nen ç'do pikëpamje qi t'ua kqyrim pûnen, jo

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

veç për sa i njohim na e lumnohemi se i kemi, por edhe për sa i njëj diplomacisë europjane. Fletorja Reichspost bite me 10 Shtatuer lajmin prej Ginevret: „Muer fjalën (në Lidhje të Komeve) Emzot Noli, i pershndetun në një mndyrë krejt të posaçme prej Kryetarit Motta pors Kryeminister i një Shtetit, sado që i vogël. Emzot Noli ankoj se Lidhja e Komeve nuk i kish-te pasë dhënë Shqypnis uhan e lypne ç'më kohë, rmoj mandej shkaku për të cillin Rusija, Shtetet e Bashkueme e Gjermanija gjindeshin jashta Lidhjes së Komeve e kritikoj veprimin disi të rryeshëm të Kshillit. Kujdesonju, tha Emzot Noli, tuj i dhënë marim bisedës së vet, që mos të bije më nevoja me i bërë tjera fli molokut luftë.

Në më të mramen mledhje që bëni Lidhja e Komeve në çashtje tokësh e kufijsh, muer përpara s'ysht edhe Shqypnin, tuj d'itue se nuk mund pranote kurrnjë ndër arsye të paraqituna prej Jugosllavijet për çka i perket ratifikimit të kufijve ndermjet Shqypnis e Jugosllavis, tuj i dhënë kshtu shvillim veçanerisht edhe çashtjes së Sh' Naunit, që i met Shqypnis.

Sa për të lshuem të katërm'dhetë katundeve që, kahë ana e Greqis, i kjene lshue Shqypnis, marrim vesht se qeverija greke u paska lajmue Fuqivet të beslidhuna se ket p'inë nuk mund e b'ajë pa pelqimin e parlamentit, që ka me u mledhë në krye të dy muejve.

Germani. Për kremtim të 175 vjetë të të l'emit e Goethe u b'ë një e kremte e madhe në Weimar. Ceremonija zyrtare u krye në salën Armbrust k' prof. Roethe, kryetari i Shoqnis „Goethe“, perkujtoj jetën e veprat e poetit të madh. Një manifestacion i dytë u b'ë tu shp'ija e poetit. — Reichstag-u pranoj me shumicën e lypne të dy të tretave, ligjët e nevojshme për l'zbatimin e planit Daves. Deri në marim nacionalistat u kundërshtuen, por, masi e p'ane se mund shperdahej Reichstagu, gjysa e asajë parti votoj për ato ligjë. Kjo parti e paditë qeverinë tuj th'ënë në kryegjyettin e Ingilterrës kishte pranue një ultimatum të r'ë me qyshke fort

mâ të randa se ishin ato të traktatit të Versailles. — Mas një lajmit zyrtar mërret vesht se Germanija i ka pague detyrë lufte Ingilterrës kund një 60 milion lira stërline, nder të cillat 24 milion janë pare e 46 miljont tjerë tuj likuidue pasunin germane n' Ingilterrë.

Austri. Diq në Wallsee e bija e Franc Jozefit I, mretit t'Austris, Arqidukesa Marija Valerja, e pervajtueme prej gjithkuej n'Austri, por sidomos prej banorëve të Wallsee, kû duen me thënë se nuk mund gjindet një qi mos të kët pasë ndimë a të mira tjera prej sojet. — Kanceljeri Emzot Seipel, i shndoshun tash më plotsisht, duel në Ginevër, i pritun me shëje të jashtëzakonshme simpatijet. Shpnesohet se të dukunt e tî në Lidhjen e Komeve ka me i dhënë shkas çashtjes s'Austris me u ndreqë sa më parë e sa më plotsisht.

Itali. Në Romë kje vra ditën per diell deputati Casa li ni. Gjaksi, i xânun, dishmoj se Casalini-n e kishte vrà per me marrë gjakun e Matteotti-t, mî vrasen e të cillit kemi folë nder numra të perparshem. Kjo vrasë e re ka turbullue edhe një herë mâ teper gjejen e pezullueme. Shtypi fashist ja lën gjith fajin anës kundershatare e cilla tash tre muej nuk bân tjetër veç me ju randue Fashizmit. Kan ndollë nder shum vise pshtjellime të mdhâ. Mâ të marrunit në sý kjene masujt, loxhet e të cillve kjene msý e rrenue sidomos në Milan e në Bolonje. Farinacci, kryetari i pjesës mâ ekstremiste në partin e Fashistve, lypë në fletoren e vet „Cremona Nuova“ qi të xêhen Amendola, Albertini, Don Sturzo, Vettori e Turati, tuj thënë se kta janë pergjegjësat e vrasës së Casalini-t (!) e lypë qi tî myllin fletoret e veta. „Casalini-t — thotë Farinacci — s'ka me metë pa ju marrë gjaku. Fashistët mueren urdhen me idëjë mte e të disciplinuem. — Shatorret e ngrehuna në lulishten e madhe „della Pigna“ në Vatikan, janë plotsue gati krejt. Në disa nder to janë mledhë disa arkë ardhë prej misjoneve t' Afrikës e t' Amerikës. Nder shatorret e para ka me pasë mâ të parin vënd nderet Palestina. — Kongresi eukaristik në Palestino kje nder mâ të madhnue-

shemt qi pau Italijs: mueren pjesë 200.000 shpirt. Permalloj gjithkëndin kongresi i fmive e sidomos kungimi i tyne në fushë. Numri i fmive të kunguem u kap deri në 15.000. — Shum është folë e shum është shkruar permî prof. De Martino Fusco, per të cillin thohet se ka ndeshë nder vepra të Tit Livit, tuj bâ studimet e veta në një kuvënd të moçem. Të gjetunt e ktyne librave, qi kan një randsi të madhe per boten marë e kan me pasë, sugurisht, edhe një randsi të posaçme per historin e komit t'onë, nuk është lajmue zyrtarisht. Bota letrare duket krejt nder ethe e qeverija desht me e ngushtue profesorin t'a thejë at heshtim. Të presim. Po u vertetue ky lajm, ka me këndë një zblim per të cillin marë bota, të thuesh, ka me diftue interesë. Sa jemi tuj krye pënë me ket Numer, na sugurojnë se të gjetunt e librave nuk kje tjetër veç një moskuptim fjalësh e me kaq maron edhe çashtja e të gjetuntit t'atye librave.

Jugoslavi. Branislau Nusiç njehet porsî mâ i miri humorist i literaturës serbe e mâ i moçmi shkrimtar serb nder të gjall. Tuj u mushë në ket muej e gjashtëdheta vjetë e mâ të pares provë teatrare qi bâni e e njizetepësta e veprimt të tî letrar, është bashkue një komitet per me kremtue kto dy rasa. Veprat e Nusiç-it, ato mâ në zâ, janë: „Opcinsko dete“ e Protekcija“. — Kryeministri Davidoviç i difton një bashkëpunorit të fletores „Nowosti“, nder sa tjera: Kan me këndë në rënd të ditës, si çashtje mâ me randsi të shuemt e korrupcionit, ligja per invalid e per zyrtarë. Mâ i pari sesjon i Skupçines nuk ka me u myllë pa pasë krye plotsisht budget-in. — Prej Agram lajmojnë se partija e katundarve kroat ka me pasë një perfaqësues të vetin në gabinetin koalicioni Davidoviç. Partija e Radiqit ka interes me këndë e perfaqësue me në qeveri, por Radiqi vetë nuk don qi, per tash një herë, të bâhen ndrrime të mëdha. — „Pravda“ lajmon se Davidoviç është grishë per një konferencë në Paris prej kryeministrit francez Herriot. — Sa jemi tuj me myllë ket Numer po marrim vesht se partis së Radiqit i janë lanë në dorë kater portefeuille:

Macek, minister per Konstituantë, Predavec, per reformë agrare, Kostic per pyllna e male, Krnjevic minister per socialpolitikë.

Bullgari. Prej lajmesh të marruna prej Sofijet shifet çiltas se vrasat e shpeshta, që tash vonë ndodhen në Sofi e ndër rrethë të saja, rrjedhin prej mnijet që ka shperthye në gjithë organizacionit revolucionar macedon, që në këto kohët e fundit u dha dy partish: njana kryesue prej Aleksandroff-it e tjetra prej Vasilieff e Atanoff; qellimi i të dyjave është me pasë drejtimin e organizacionit në dorë. Qeverija e Sofis i perkrahej Aleksandroff-it, organizator i banëdave që trazojshin kufijt e Serbis e të Greqis. E shumta e fletoreve thonë se mas dokumentave të gjetun në arkivin e Vasilieff-it dihet se si ky, ashtu edhe Atanoff-i mueren prej bolshevikëve 80 milion lira. Prej ktyne dokumentave xieret edhe se kahë gjysa e këto moji do të ishte proklamue republika sovjetiste në Balkan. Vasilieff-i i vrëm thohet se paska këndë lidhë me bolshevikë e se neper ket lidhni me 15 Shtatuer në Petric do të proklamohet si republikë sovjetiste njajo pjesë e Makedonis që sot është mbrënda kufijve të Bullgaris, tuj e vë nën diktaturen e Vasilieff-it. Kjo republikë do të ishte këndë pshtetje e qanderr për republikë të sovjetve bolshevikë. Mos t'a kishin vrë përpara Vasilieff-in, plani sot kishte me u njehtë pënë e kryeme. Lajmet e mrame bin se qeverija e Sofis ka çue ushtri rretheve të Petricit e të Dumajës këto janë tuj ndollë të ndeshuna të pergjakshme ndermjet aleksandristve e atanoistve. Por ushtria e çuame për me sjellë qetsin është bërë me partin e Aleksandristve e është tuj u shfrit mnderen ndjekësve të Atanoff-it.

Wolhynie. Nji invasjon krejt i çuditshëm është kahë i kercnohet Wolhynjes. „Chicago Tribune“ lajmon se vëset kahë Podolsk janë zaptue krejt prej disa urdë mëtish, që turren kahë kufijt e Polonis, tuj shkretnue gjithshkafën. Qeveriarët e provincave më të damtueme janë sjellë kahë Moskë për me lypë ndimë. Duket se mëjt vinë prej Ukrainet, këto masi vjeta ka këndë krejt e

ligëshhtë, nierzvet t'atyne krahinave nuk ka çka ju han mini mas darke. Korrespondenti i fletores „Pravda“ shkruen mî kto pësë urdî mijsh, qi tash per tash kan msý Wolhynien: E lajmojnë ditën t'ardhant e ktyne urdive qysh prej sa kilometrash largsije mija e mija sorrash, korbash e shpendsh tjerë, qi pezullohen n'ajrî mî vise të pushtueme prej mîve. Naten bajnë gjak shum më ta sidomos dhelpnat, gjithnji numri i mîjve shifet çiltas se shkon tuj u shtue. Çetat mâ të bashkueme perbâjnë një ball qi asht i gjatë tre kilometra e i gjânë një e gjysë. Popullsiia e viseve të msýeme prej mîjve ka lânë me shpejtî shpijat e veta, tuj braktisë gjithshkafen.

Georgie. Legacjoni i Georgies në Paris lajmote se mas dy telegrafave të marruna me 15 e 16 të kti moji dihet me suguri se ushtri të reja janë tuj u derdhë në Georgie, me tanksa e me ajroplana. Regimentat georgian janë tuj marrë pjesë në kryengritje; bolshevikët zotnojnë udhën e parë hekurorë e udhët e gjyteteve kahë të cillat ajo pershkohet. E shumta e intelektualeve georgian kan hikë e gjinden nder male. Legacjoni i Georgies lajmon edhe se metropolita Naxaris, një burrë 68 vjetsh, është baba-tare në Coutais prej ushtrive sovjetiste ruse.

Armeni. Në varg të ndolljeve të pergiakshme të cillat mjerisht, si mund shifet edhe prej ktyne pak lajmeve qi jemi tuj rreshtue në ket Numer, kan nisë me u shpeshtue në kater anët e botës të thuesh, hîn edhe kryengritja e Armenis. Nji telegrafë prej Londret thotë: Lajme t'ardhuna prej Angoret thonë se në Van n'Armeni ka shperthye një kryengritje kundra Turqve. Dy regjimentat turk janë nisë per Van, per me i kthye atî vend prap qetsh.

Kinë. Lufta vijon gjithnji, veç çka mînd e penguenë shinat e shpeshta. 10 kilometra afer gjytetit Shangaj është tuj u bâ gjak shum. Urdit e Tshekiang-ut duket se janë në të smrapun. Gjêja e rrezikshme, sidomos kahë prendimi i Shangaj bânî qi të mkameshin 1200 ushtarë ingliz, amerikaj e japanez e shum vullndetarë të gjytetit, qi kan rroket armët. Fancezët kan nisë me rrethue me tela udhët qi çojnë në Shangaj. Lajmet e fundit binë se

Ingilterra, si pat kënë perfolë, nuk e kà mënden me ndermjetsue e se urdija e Tshekiang-ut, perbà prej 20.000 vetësh, ka perparue fort. Lëvizjet e ksaj urdi kan per qellim të parë Thshangtshou, kù gjindet qandrra luftare e Kiangsu.

Afganistan. Lajme prej Kalkutet bin sen' Afganistan kan ndollë të ndeshuna të rrehta e fort të pergjakshme ndermjet t'u-shtrive të qeveris e t' kryengritsve. Vetem në një luftim kryengritsit kan lânë 600 vetë dekë e varrue e kjene ngushtue me rà në dorë. Në një tjetër krahinë rebelt lane 500 të dekun e mandej u smrapen. Emiri i Afganistanit në një proklam të vetin suguron se ka me jau falë ndeshkimin gjith njatyne qì kan me ju shtruve me një herë qeveris.

Brazil. Kryengritsit braziljan kan zaptue limanet Guayra e Mendez (në jug) e kan mytë a burgosë gjith ushtarët e ânës qeveritare. Njehen me qinda të hikunit qì kan dalë në Puerto Aguerre n' Argentinje. Kuer kryengritsit duelen në Guayra, ja bane aq me shpejtë sa nuk i duel kohë kuej me hikë, posë komandarit e 14 ushtarve, qì shkuen n' Argentinje. Ata qì mujten me hikë thonë se âna prendimore e Shtetit Parana gjindet krejt nen su-ndimin e Kryengritsve.

Higiar. Lajme prej Beyrut diftojnë se Vahabitët kan zap- tue Tais e gjinden, gjithnji tuj msÿ, një njiqind kilometra larg prej Meket, n' ânë kahë jug-prendimi. Telegrafa shton mandej edhe kto fjalë: Të msymet e Il Neb Seoud vijojnë gjithnji kahë vendet shëjte.

Formosa. Fletorja „Times“ mërr prej Tokyo. Me 6 Shta- tuer shperthej n' ishullin Formosa një stuhl e mndershine, me të shprazun shum trumash e mjeroj vëndin masë. N' at katastrofë të mndershme meten dekun 18 vetë e 300 varrue pati të gjith mjaft randë. 3600 shpl kjene bà baras me dhe 3800 tjera kjene damtue rândë. Kund një 199 vënde ku ndalen avulloret nder limane rane në dët. U myten edhe 60 nder avulloret e barkë. Mâ t damtuemi është limani Talksou.

Bibliografi.

Fabiola, a Kisha nën dhë e mbi dhë. — Romanc i K. Wiseman, Pjesë I. Perktbye prej A. Vinçenc Prennushit, O. F. M. — Shkoder, Shtypshkroja Franciskane 1924.

Edhe permî ket veper e cilla ka nisë me pasë njat të perhapun qi meriton, sidomos në masë të rë, po ja lām fjalen „Orës së Maleve“ e cilla në Nr. 17 të ksajë vjetë shkruete:

Aj period i historis rromake në të cillin nisë m' u perhapë kristjanizmi, âsht kënë i zgjedhun prej shum rromanxjervet si sfond i veprimeve fantastike të njerzve të krijuem prej fantazis së tyne. Kohë verevertë e bindshme. Bota pagane, e vjetrueme, plot korrupcion, qi shkatrohej perditë e mâ teper e bota kristjane e rë, plot fuqi pertrise, qi kishte nisë me i dhanë ftyrë tjetër sêndeve e njerzvet, gjindeshin ballaballas njâna kundra tjetrës. Paganizmi sensual, besimi i perandorvet e i kreshnikovet, pshtetun e i mprojtun prej tyne me gjith fuqin materjale, ishte i minuem në themel prej idëvet të thjeshta hyjnore të besimit të rî, qi rrmbejshin paprâ

në zêmbra të reja, tue i pajisë me një zotsi sakrifici të çuditshme. Nder sâ rromanxa tjerë qi pershkruejn ambjentin e njerzit e ktyne kohnavet, tre sidomos permênden: *Les Martyrs* të Chateaubriand-it, *Fabiola* e Wiseman-it e *Quo vadis* i Sienkiewicz-it. Permbi të parin e të mrâmin s'âsht ktû vëndi të flasim; duem ktû të thomë vetem dy fjalë mbi Fabiolen, a mâ mirë mbi perktimin e asajë, qi bâni i njoftuni shkrimtâr *At Vinçenc Prennushi*. Me një fjaluer fjalësh fare të zakonshme, pà perdorë kurnjiherë shprehime të vishtira, perktyesi i ndritshëm qet shqyp kallximin e bukur. Perjodat e kjarta, të parkulshëm e të kumbueshëm, rrshasin njâni mbas tjetrit me një lentsi të jashtzakonshme. Pershkrimet dalin të gjalla në gjuhë shqipe prej pênës së perktyesit si në ç' do gjuhë tjetër të lavrueme; djalogat shvillohen me një naturalecë

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

të kândshme me të mrekullue.

Na duket se magjija e stilit, qi dën në shëj veprat e At Vinçencit, në ket perkthim kâ mbrrijtë në perfekcionin e plotë të vetin. Në gjuhen shqype deri vonë kjo do të mbesin si prozë narrative shembull.

Kâ per të kënë një gzim e një msim, per atâ qi dijnë ç' âsht shija e leximit, dhe kujdesohen pakë a shum per lulzimin e letratyrës shqipe, me shfletuem ket liber të rî. Sot, qi pasjoni politik terratisë mënden e inadet partizane turbullojnë zëmbrat e shqyptarvet, ky botim i fjeshët âsht si fillad i âmbel qi vjen me na ngushllue prej oazit, perherë të qetë, të hartit. Sidomos djelmëniya, e cilla teper pak, mbas mëndjes s'onë, mërret me letratyrë, duhet t'a lexojnë prozen kristaline t'At Vinçenc Prennushit per me u bindë se edhë gjuha

e ynë, kur perdorohet prej pëndës së një mjeshtri, mundet me kapë naltsina të pamëndueme. Atâ qi nuk interesohen per trajta letrare e zhdrivillim të tyne, kan me gjetë në ket rromanx një varg të paprëm ndollinash t'interesantshme, t'kallxueme me një mjeshtri të pashoqe. Si të niset m'u lexue libri nuk lshohet doret. Leximi të rmben e të bân me jetue në kohnat qi per-shkruen, me kjâ e me qeshë, m'u gzue e m'u idhnue me vehtjet e rromanxit; të paraqet si në një pikturë reale mndyren e jetës, zakonet e punët e asajë kohë. Kur mbrrîhet në fund të pjesës së parë, të vjen keq qi At Vinçenci nuk e kâ krye ende krejt perkthimin. Por shpresojmë qi pjesa tjeter së kâ me vounue e se kureshti e padurimi i lexuesavet kan me kënë të shuem mâ s' mirit.

V. O. Drejtimi, tuj mos mujtë me e dhënë me një herë gjyatin e vet mî vepra qi i cohen, pse teper i ngushtë trupi i së Perkohës mes, lajton një herë botimin e tyne, tuj u detyrue me folë mâ gjatë e mas raset mî njato vepra q' t' i duken mâ me rândsi.

SHKËRIM BARLETI
BIBLIOTEKA PUBLIKE
SHKËRIM BARLETI (2018)

Hylli i Dritës

del me 15te setcillit muej.

Pajtimet e Dorshkrimet i drejtohen Drejtimit të së Perkohshmes —
— „Hylli i Dritës“ — Shkoder, Rruga e Shën Andout Nr. 14

Çmimi i pajtimit:

Per Shkoder: Fr. ar 10. — Me postë: 11.

👉 Nji Numer: Kr. 2.50 👈

Gerant i gjegjshëm: KOLË TOPALLI.

Me lëje të të Parve.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nji perfaqësim

per motocikleta market nderkomtare i
paraqitet njaj perfaqësuesit qi të jët
i zoti per produkejon.

Të paraqitunat nen çifren

„Amerikan P. A. 137“

tu Rudolf Mosse, Prag. II., Palais Ko-
runa, Tshechoslovaquie

**Në Shtypshkrojen Franciskane
në Shkoder**

punohet mirë, shpejt e lirë.

Libra per t' u shitë.

Gomari i Babatasit — Mrizi i Zanave
— **Fabiola — Gjeth e lule** janë kater veptra të
cillat kishte me u dashtë mos të mungojshin në kurr-
nji bibljotekë shqyptare. Drejtonju Shtypshkrojes
Franciskane në Shkoder.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLIT
SHKODER 2018